

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 5

8. AASTAKÄIK. — MAI 1926

Kasvatusteaduslik ajakiri „KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate Liidu väljaandel 1926. a.
igal kuul kahe suure trükipoogna suuruses.

Sisult tahab „Kasvatus“ kinni pidada võetud sihtjoonest: panna pearõhk pedagoogiliste, meetodiliste ja tegelikkude koolielu küsimuste lahendamisele.

„Kasvatuse“ kaastöolisteks on meie silmapaistvamad koolimehed ja teised haridustegelased.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas 500 marka, poolaastas 250 marka, üksiknumber 50 marka.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukaupluses.

Endiste aastakäikude hind (kerges köites):

1919. a. — 120 mk., 1920. a. — 350 mk., 1921. a. — 450 mk., 1922. a. — 450 m.
1923. a. 450 mk., 1924. a. 450 mk., 1925. a. 450 mk.

Suuremal arvul tellijaile 25—30% hinnaalandust.

Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel on ilmunud ja saada igast raamatukaupl.

Vaateõpetus ehk kodulugu I. J. Kühneli järele tõlkinud K. Mihelson-Silde.

Vaateõpetus ehk kodulugu II. Ketty Mihelson-Silde.

Tarvilik koolivalitsustele! Asutava Kogu poolt 7. mail 1920 a. vastuvõetud.

Avalikkude algkoolide seadus.

Ühes vabariigi valitsuse poolt 17. sept. 1920 a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Riigikogu poolt 13. mail 1921 a. vastuvõetud

Õpetajate palgaseadus.

Uuemad voolud kasvatusteaduses, I. Sotsiaalpedagoogika ja individuaalpedagoogika. Prof. Hergeti järele J. Volt ja J—n.

Uus kool Belgias. A. Faria de-Vasconcelos'i järele Prantsuse keelest M. Mihelson.

L a d u : Eesti Õpetajate Liidu büroos Tallinnas, Rataskaevu tän. 22. Kõnetraat 14-63.

Et „Kasvatusel“ lugejaid üle maa, on kulutustel otstarbekohasem paik „Kasvatuses“ eriti kirjastus-, kooli-, ning sporditarvete valmistusäridel ja raamatu- ning kirjastusmaterjalikauplustel, sest „Kasvatus“ viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamaile tarvitajatele — kodumaa koolidele kõigis nurkades. Samuti leiavad — õpetajate valimiskulutused „Kasvatuses“ kui õpetajaskonna häälekandjas kõige sündsama koha.

Kuulutuste hinnad: terve lehekülj—2000 m., 1/2 lehek.—1000 m., 1/4 lehk.—500 m., 1/8 lehek.—250 m. Õpetajate valimiste ja kohaotsimise kuulutused 1/8 lehek. suuruses — 200 mrk. Mitmekordselt kuulutajatele hinnaalandus.

„Kasvatuse“ toimetus ja talitus.

A a d r e s s : Tallinn, Rataskaevu t. 22, kõnetraat 14-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 5.

Mai 1926.

8. aastakäik.

SISU: Õppiva noorsoo sõjaline kasvatus — *E. Martinson*. Kehaliste harjutuste mõjust hinge-
elule. — *O. Klemm*. Kasvatusliku mõju piirid — *P. Truusmann*. Teine üleriiklik
kehalise kasvatus kongress — *E. Martinson*. Prantsuse koolioludest — *A. Veiderman*.
Kuidas hoolitseda suvel õpilaste arenemise eest — *H. Summer*. Karskus — *J. E.*
Organisatsioonide teated. Õpetajate töö ja palgaoludest — *J. R-o*. Nekroloog. Kroonika.
Määrusi, korraldusi, ametlikke teadaandeid.

Õppiva noorsoo sõjaline kasvatus.

(Järg.)

E. Martinson.

Mul on teada fakt, et meil kooli-
õpetajaid on kuskil avalikul koosolekul
keegi kaitseliitlane süüdistanud selles,
et nad koolis isamaa-armastust ei kas-
vata. Kui koosolekul-viibivad õpetajad
endid sarnasest avalikust süüdistamisest
haavatud tundsid olevat ja palusid süü-
distajat selgitada, millega on põhjen-
datud sarnane suur süüdistus, siis oli
see kaitseliitlane sunnitud tagasi võtma
omad sõnad ja seletama, et seda tuleb
küll ette mujal koolides, aga siinset
kooli selles asjas süüdistada ei saa.

Nii siis, ei luba meie endile mitte
öelda, nagu ei teeks meie kool tegemist
selle küsimusega, ja et nüüd sõjamine-
steerium tuleb ja hakkab alles õpetama
meie õpilastele isamaa-armastust. Seda
tlesannet ei luba meie ühelgi sõjami-
nistril meie koolilt riisuda. Tundsin
end olevat sügavalt haavatud, kui sõja-
minister lubas endale sarnaseid süü-
distusi näkku paisata meie õpetajaile
ja õpilasile.

Edasi tähendas härra sõjamine-
ster, et minu väited viimase lause väljajät-
miseks ei ole põhjendatud, sest prog-
rammi võib sõjaminester välja töötada
kokkuleppel haridusministriga, kuid sõ-

jaminester peab ka selle järele valvama,
et seda programmi teostataks. Kuid
mina seletasin ju, et paragrahvi eel-
mistes sõnades on ju öeldud, et mää-
rused, mille järele seda õpetust antakse
ja kontroleeritakse, töötab välja sõja-
minister ja neis määrustes tuleb tähen-
dada asutus, kes seda õpetuseandmist
kontroleerib. Ja haridusministeerium
oma vastavate instantsidega peaks ole-
ma see asutus, kes valvab, et määrused
leiaksid täitmist koolides. Võiks sellest
kõnelda, kas ei oleks otstarbekohane
peale viimase lause jätta välja ka eel-
viimane lause, mille järele määrused
töötab välja *sõjaminester* kokkuleppel
haridusministriga, kuid see oleks häda-
ohtlik, sest siis võidaks eitada haridus-
ministri kaasabi üldse. Kõige otstarbe-
kohasem oleks terve paragrahv tema
ebamäärasuse pärast lükata tagasi, või
kui seda ei taheta, siis viimane lause
jätta välja.

Aruandja rkl. J. Holberg: ...Härra
Ast rääkis, et meil on tarvis kasvatada
riigikodanikke. Aga see kasvatamine
võtab palju aega. Niikauaks meie oota-
ma ei või jääda, vaid meil on seni vaja
hästi õpetatud sõdureid. Selleks on

vaja sõjalist kasvatust ja drilli. Ja kui meil ei ole sõjalist kasvatust, siis ei maksa meil üldse sõjaväge pidada... Riigikaitse komisjonis puudutati sõjalise kasvatuses küsimust üldse vähe. Kuid meil on olemas autoriteetlik alus — õpetajate kongressi otsus. (Vahelehiite: kust teie need andmed võtsite?) Seal kongressil oli sõjaministeeriumi esindaja ja sõjaministeerium on andnud meile niisugused andmed...

Sõjaminister J. Soots (kutsub välja valitsuse loosis istuva ohvitseri): Vaadake, siin seisab see ohvitser, kes oli kooliõpetajate kongressil ja kelle ettepanekul see hääletamisele pandi*) ja seal vastu võeti. Olge nõnda lahked ja pidage see nägu meele! (Vahelehiited: Mis ajast saadik siin niisugune kord valitseb, et parlamendis demonstreeritakse?... Asitõendus!... Mis ajast saadik tuuakse parlamendis ette asitõendusi?...

Faktilise märkusena tähendasin järgmist: Härra minister tähendas, et õpetajate kongressil olevat selle paragrahvi kohta resolutsioon vastu võetud. (Sõjaministri vahelehiite: Keskkoolide juhatajate kongressil.) See on teine küsimus, aga ei paranda siiski asja. Pärast seda, kui selle seaduse § 6. võeti vastu II lugemisel, arutati sõjalise kasvatuses küsimust ka Eesti Õpetajate Liidu juhatuses koosolekul*). Koosolekust võtsid osa juhatuses liikmetena ka keskkoolide juhatajad, kes keskkoolide juhatajate päeval viibisid, muuseas ka endine haridusminister härra Treffner ja Tallinna Õpetajate Seltsi esimees härra Kiesel. Liidu juhatuses liikmete poolt küsiti, kuidas oli see võimalik, et keskkoolide juhatajad (kes ju ka Õpetajate Liidu liikmed) sarnase resolutsiooni on vastu võtnud ja kuidas võidi sellega leppida. Härra Treffner tähendas, et sarnasel kujul ei ole küsimus päevakorral üldse olnud ja sellepärast oli võimata tema kohta seisukohta võtta.

*) Laused on stenogrammidest tsiteeritud. Peaks vist olema: „Kelle ettepanekul resolutsioon sõjalise kasvatuses asjus hääletamisele pandi“... E. M.

*) Küsimust oli kaalutud ka ühel eelmisel juhatuses koosolekul ja § 6. kohta esitatud kujul seisukoht võetud eitav. E. M.

Mina isiklikult sel ajal keskkoolide juhatajate päeval ei viibinud, kui seal resolutsioon päevakorras oli, sellepärast annan siin edasi härra Treffneri seletused, kes tähendas, et küsimust on juhatajate päeval arutatud, kuid otsust tema kohta vastu võetud ei ole.

Riigikogu koosoleku juhataja paneb minu ettepaneku hääletamisele. Poolt — 33 häält, vastu — 21 häält, seega ettepanek vastu võetud ja § 6-dast viimane lause III lugemisel maha kustutatud.

Koosoleku lõpul esineb *sõjaminister J. Soots* järgmise faktilise märkusega:

Härra Martinson selle seaduse arutamisel ütles, et keskkoolide õpetajate päeval (peab muidugi olema: juhatajate päeval, E. M.) olla resolutsioon sõjaväelise õppuse sisseviimiseks koolidesse esitaud sedavõrt ebamääraselt, et selle vastu ei teatudki vaielda. Nüüd on mul korda läinud selle resolutsiooni tekst kätte saada ja ma luban enesele ta ette lugeda... Seal on muu seas öeldud: „Kes- ja kutsekoolide juhatajate ning koolinõunikkude päev tunnistab tungivalt tarvilikuks Eesti iseseisvuse kaitse kindlustamiseks kiire korras maksma panna kõikides Vabariigi õppeasutustes, eriti aga kesk- ja kutsekoolides, meesõpilaste sõjaline ettevalmistus, milleks haridusministeeriumil tuleb kokkuleppel sõjaministeeriumiga vastavad juhtnõõrid välja töötada“.

Selle kohta esinesin õiendusega ühel järgmisel koosolekul:

Riigikogu 17. märtsi koosoleku stenogrammidest leidsin, et sõjaminister kindral Soots on minu kõne kohta sõjalise kasvatuses asjus faktilise märkusena järgmist öelnud. (Edasi järgneb kindral Sootsi eespool tsiteeritud faktiline märkus).

Selle kohta pean järgmist seletama: Minu kõne stenogrammides ei leidu ütelust, et nimetatud resolutsioon olla koosolekul esitatud *sedavõrt ebamääraselt, et selle vastu ei teatudki vaielda*. Eespool tsiteeritud resolutsioon on tõesti esitatud. Tema üle on kõneldudki. Kuid mitmed isikud, kellelt mina olen asja kohta selgust pärinud, tõendavad, et seda resolutsiooni ei ole hääletatud, vaid materjalina ministeeriumile üle antud, nagu kaugelt suurem osa esi-

tatud resolutsioone. Rkl. härra Bauer'i ütelse järele on resolutsioone ette lugema hakatud koosoleku viimase päeva õösel umbes kella 11 ajal, mil kaugelt suurem hulk koosolekust osavõtjaid oli juba koosolekult lahkunud, nii et hääletamisel üldse suurt mõtet ei olnud, ja pealegi oli raske kõiki resolutsioone hääletada, kuna neid oli väga palju, kui ei eksi, siis umbes kaks ja pool sada. Sellepärast võttis koosoleku juhataja, haridusminister härra Rahamägi, kaugelt suurema osa resolutsioone, nende hulgas ka kõnesoleva, ministriumile materjaliks*). Seda kinnitab muuseas ka Tallinna poeglase komertskooli direktor härra Kiesel, kes koosolekul viibis kuni lõpuni ja kindlasti mäletab, et kõnesolevat resolutsiooni ei ole hääletatud. Nii siis olen mina asjast osavõtnud isikute tunnistused esitanud. Arvan, et nad tõele vastavad. Kuid pearaskus kõnesolevas

küsimuses ei olegi selles, kas teatud resolutsioon vastu võeti või mitte, vaid selles, mis sisu oli sellel resolutsioonil. Ja sõjaministri tsiteeritud resolutsioon just kinnitab minu väiteid, sest seal on tähendatud, et *haridusministeeriumil* — aga mitte *sõjaministeeriumil* — tuleb kokkuleppel sõjaministriga kokku seada vastavad juhtnõõrid meesõpilaste sõjaväeliseks ettevalmistuseks. Nii siis, otse vastupidine seisukoht sellele, mis oli seaduse tekstis, mille järele sõjaväelise kasvatuse kontroleerimine koolides oli antud sõjaministri võimupiiri. Minu kõne sihiks oli just juhtida tähelepanu sellele dualismile, mis hakkaks maksmakooli valitsemise alal, kui seaduse tekst oleks võetud vastu esitatud kujul ja minu ettepanekul kustutaski Riigikogu seaduse tekstist vastava ebamäärase osa maha. Nii siis ei ole kindral Sootsi poolt tsiteeritud resolutsioon asitõenduseks mitte tema, vaid minu väidetele.

Kehaliste harjutuste mõjust hingeelule.

„Kasvatusele“ kirjutanud Prof. O. Klemm (Leipzig).

Viimasel ajal on hingeteaduses sagedasti olnud uurimisel küsimus kehaliste harjutuste mõjust inimese hingeelule. Seda tehti väga mitmesugusest vaatekohast: kord ühenduses väsimusemõõtmistega, kord käsitledes kehalist kasvatust tahtarendamise abinõuna, mõnikord aga ka kehakultuuri arendamise ergutuse otstarbega. Niisugune mitmekesisus probleemi käsitlemise lähtekohtades ei ole kaugeltki juhuslik, vaid peegeldab endas vormide mitmekesisust, millistes sünnib hingeline resonants tahtelistele kehaliigutustele mitmesuguste harjutuste juures.

Üksikasjalisema ülevaate saamiseks on otstarbekohane alata ehk küll teataval määral piiratute, selle eest aga täpsete eksperimentaal-psüholoogia andmetega. Seda laadi uurimused võeti ette peaaesjalikult eksperim-

mentaal-pedagoogika katsete mõjul, mille otstarbeks oli kindlaks teha ning võrrelda üksikute kooliainete mõju õpilastele. Lõpmata usinusega kasutati siinjuures eksperimentaal-psüholoogia poolt väljatöötatud väsimusemõõtmiste meetodeid. Katsete sihiks oli määrata üksikute ainete „väsimus-indeks“. Põhjatu rikkaks allikaks nende väsimusemõõtmiste meetodite ning resultaatide tundmaõppimiseks kuni 1916. aastani tuleb lugeda Meumann'i raamat: „Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik“. Lõpptulemusena osutub, et võimlemise „väsimus-indeks“ on väga suur, võrreldes teiste ainetelega. Niisuguste väsimusemõõtmiste juures tehakse harilikult mõni katse ehk uuritakse mõni tahtmusest rippumatu sümptom, nagu vererõhumine enne ja pärast võimlemistundi ning tuletatakse esiletulnud resultaatide differentsist väsimuse laad ning suurus. Katse juures tarvitatakse mingit lihtsat kehalist ehk väimlist

*) Et resolutsioonide hääletamise ajal oli ka väga vähe osavõtjaid, siis ei olnudki hääletamisel kuigi suurt kaalu. E. M.

tegevust, näiteks, töötamist ergograafia ehk arvude liitmist Kraepelini järele. Ei ole imestamisväärne, et resultaadid pole alati kokkukõlas, on ju katsete tingimused väga mitmekesised. Siiski võib järeldada kaugelt suuremast jaost katsetest, et võimlemine ei mõju kaugeltki mitte kosutavalt, nagu harilikult arvatakse ja et võimlemistund tuleb lugeda väga väsitavaks.

Uued uurimised on aga õiendanud ning täiendanud seda Meumanni ajal veel maksvat vaadet väga olulistest osades. Berliini kehalise kasvatuses ülikoolis W. Schulte juhatusel toimepandud töödest spordi psühholoogia alal on iseäranis huvitav H. Sippeli töö: „Über den Turnunterricht und die geistige Arbeit des Kindes“ (1923). Sippel käsitleb siin veel kord väga põhjalikult küsimust võimlemise mõju kohta vaimlise tegevusele, ning tarvitab mõõdukaks arvude liitmise kiirust ning mõluheadust. Vastandiks eelmistele uurimistele, ta leidis, et peale võimlemist on märgata harilikult vaimlise tegevuse tõusu. Autori arvates kõrvaldab võimlemine psühomotoorsed takistused ning mõjub kaasa väsinud hingeliste jõudude elustamiseks. Autor on nii veendunud oma resultaatide kaugule-ulatavuses, et nõuab suure kindlusega igapäev 30–35 minutit koolis võimlemise jaoks. Jätan kõrvale küsimuse, kas võimlemise hingeline mõju piirdub ainult takistuste kõrvaldamisega ning teatava elustamisega: mulle näib, et võimlemisel ei puudu otsekohene mõju ka vaimlisele tegevusele. Tähtsam aga, kui uus teooria, on endise arvamise kõigutamise, nagu mõjuksid väsitavalt niisugasti võimlemine, kui ka kehalised harjutused üldiselt.

Ühes Leipzigi psühholoogia instituudi väljaantud töös leiti sama küsimuse kohta väga tähelepanemisväärne nähtus. Paistab iseäralik, et seni uuriti kehaliste harjutuste mõju hinge tegevusele ainult niivõrt, kui võrt see väljendus kohe peale harjutusi, kuna ju on teada, et väga kaua peale harjutusi annab end tunda muutunud olukord terves organismis ning selle tõttu ka vaimlises töövõimes. Iseäranis tähtis

on tähele panna töövõimet vaimlises alal järgmisel päeval peale kehalise harjutusi. Selleks otstarbeks korraldas G. Meyring (1923) katsed väga mitmesuguste, üksikest vastastikult kontroleerivate, meetodite abil, kusjuures ta uuris nädalate ning kuude kaupa terve rea isikute vaimlist teguvõimet, mille jooksul tarvitati kindla kava järele väga mitmesuguseid kehalise harjutusi. Tarvitusele-võetud meetodid osutusid mitmesuguse väärtusega. Ergograafilise meetodi ning vererõhumise mõõtmise resultaadid olid väga kõikumavad, ning ei lubanud teha mingit kindlat otsust. Sellevastu andsid väga huvitavaid resultaatide Kraepelini ning Bourdoni meetodite tarvitamine — viimase meetodi juures nõutakse katseisikult teatud tähtede mahakriipsutamist mõtteta tekstis. Osutus väga selge töövõime tõus järgmisel päeval peale harjutuste, võrreldes päevadega, mil harjutused puudusid. Leitud seadus oli maksev väga mitmesuguste harjutuste kohta, mis võeti uurimisele kirjeldatud meetodite abil. Katseid tehti väga palju pingutust nõudvate Rugby-mängudega, kergejõustiku harjutustega vabas õhus ning koolivõimlemisega võimlemissaalis. Muidugi ei oleks mõnel üksikul sarnasel katsel veel küllaldast tõendusvõimet, sest töövõime võib oleneda veel teistest põhjustest. Meyringi katseid on toimitud aga nii palju kordi positiivse resultaadiga, et ei saa olla mingit kahtlust seaduse maksvuse kohta, mille järele järgmisel päeval peale kehaliste harjutuste tundub värskendav mõju vaimlise tegevuse juures. Tarvitusele-olevate meetodite peensust võib näha ühest näitest: ühe võimlemisõpetaja juures, kes tarvitas harjutusi näiteina võimlemise õpetamise juures, ei olnud järgmisel päeval mingit vaimlise tegevuse tõusu näha — nähtavasti neutraliseerib õpetaja vastustunne ning distsipliini pidamise pingutus kehaharjutustega saavutatud värskendava mõju. Meyringi katsete resultaatide valgustusel selguvad ehk ka vastolud endiste resultaatide vahel. Peab oletama, et esialgse väsimuse järele peale harjutuste vaim jällegi kosub suuremal määral kui enne, ning et eelmised

resultaadid käisid selle protsessi kord esimese, kord teise faasi kohta.

Meyringi seadus — nii nimetaksin ma lühidalt leitud katsete resultaati — on aga kooskõlas ka teiste meile tuntud faktidega. Teatavasti on mõne suurema kehalise pingutuse järele uni kosutavam, ning tööjõud järgmisel päeval ka suurem. Siin võiks tekkida ka küsimus, miks mõjub pingutus karastavalt ainult vaimlisele, mitte aga kehalisele töövõimele, kuna ju uni pakub puhkust mitte ainult vaimule, vaid ka kehale. Arvan, et organism üldiselt igale psüho-füüsilisele pingutusele reageerib kõige pealt psüühiliselt. Viiks kaugele põhifunktsioonide analüüsini, kui hakkaksin üksikasjalisemalt arutama teesi, et organismis just kahanevamine ning kadumine võib olla tõukeks teatud võime tõusule.

Hariliku vaimlise tööga võrreldes on psüholoogiliste katsete juures mõõdupuuks tarvitatud tööd väga lihtsad, kuid ka siin on tegemist põhifunktsioonidega, mis ei puudu mingi vaimlise töö juures. Kuna vaimline tegevus on seesmiselt ühtlane, siis võib ka üksikute joonte järele õppida tundma tervet hinge ehk vähemalt aimata. Sellepärast on põhjapaneva tähtsusega fakt, et energia väljavoolamine korrapäralistes vormides, nagu see sünnib kehaliste harjutuste juures, on seotud vaimlise jõu tõusuga. Mehaanilise analoogia abil ei võiks meie seda nähtust küll mitte seletada, sest et mehaaniline töö sünnib ikka energia kulul ning on seotud energia hulga vähenemisega. Kindlasti on sama seadus maksev ka organismi kohta. Kuid on veel teistsugune nähtuste ahel, mis ei allu füüsika-seadustele ja mis antud meile meie teadvuses. Selle tõttu on iseeneest väga võimalik, et hingeelu nähtuste juures energia äratarvitamine on seotud tegevuse tõusuga; võib olla, et meil siin tegemist on koguni hingeliste nähtuste põhiomadustega.

Võib oletada, et niisugune hingeelu autonoomia on maksev üldiselt, mitte ainult üksikutel juhtumistel. Uurides väsimuse ning kosumise vaheldumist nii psüholoogia kui füsioloogia vaatekohast peab pidama meeles, et hinge-

line väsimus ei ole mitte kehalise väsimuse kujutus. Kehalise töö juures võib arvata, et vastavate musklite väsimine sünnib ühtlaselt aja jooksul ning kasvab ühes vastavate väsimusainete rohkusega. Vaimlise töö kestvust ning intensiivsust me määrame jällegi fosforhappe rohkusega veres. Ei pea arvama, et kehaline väsimus on otsekohe mõõdetav töörohkusega füüsika-mõõtudes. Uuemad mõõtmised Kaiser Wilhelmis nimelises tööfüsioloogia instituudis Berliinis näitavad, et töölise söehappe produtseerimine võib olla sama töö juures väga mitmesugune, rippudes töö tingimustest.

Sama vale oleks aga ka arvamine, et psüühiline väsimus-protsess ühtuaks kuidagi vastava füsioloogilise protsessiga. Nii katsed kui elu kogemused näitavad, et hingelisel väsimusel on oma iselaad, võrreldes kehalisega. Kes tähelepanelikult vaatleb ergograafia saadud kõverat, see näeb selgesti, et siin on käimas alaline võitlus füsioloogilise väsimuse ning tahte pinevuse vahel. Viimaks allub ka keeruline hingeline protsess, mida meie kutsume tahteks, väsimusele, kuid viimasel ei ole füsioloogilise väsimusega midagi ühist ning siin on maksavad eriseadused, näiteks, väsimuse rippuvus tundmuste suhetest tahtmuse sihtidega.

Mulle näib, et kehaliste harjutuste tähtsamaks tagajärjeks tuleb lugeda just kirjeldatud mõju hingelisele väsimusele.

Muidugi saavutatakse iga „treeninguga“ suuremat osavust edaspidise samalaadilise kehalise tegevuse jaoks. Kuid sagedane harjutus niisuguste takistuste äravõitmises, kus iseäranis palju tuleb võidelda väsimusega, tekitab hingelised dispositsioonid, mille põhjal tahe kindlustab oma võimu keha üle. Isiklikkude kogemuste põhjal mäletan juhtumisi, kus pingutus ei vähenenud ka kauema „treenerimise“ järele, nagu näiteks, mäespordi juures, kuid harjutamise tõttu jäi tahe võitjaks, vaatamata sellele, et keha nõudis puhkust. Kui suur osa on harjutuste juures peale „treeningu“ tahtmusel ja ettekujutataval sihil, võib näha üldiselt tuntud faktist, et ilma nõõrita võimalikult kõrgele hüpata on

väga raske, sest et tahtmusel on tarvis kindel siht, mille äravõitmise ta võib teha omale ülesandeks. Niisugused kindlad sihid seatakse endale ette süstemaatiliste harjutuste juures. Võib koguni ütelda, et mõne muskligrupi juhulik tarvitamine muutub „harjutuseks“, niipea, kui meie määrame sihi vabalt kindlaks. Iseäranis selgelt paistab silma hingelise tegevuse ülekaal, kui meil enam tegemist ei ole lihtsa harjutusega, vaid tegevusega tõelises elus. Siin tuleb lisaks harmoonilisele musklite tegevusele, mida võib saavutada ning edendada harjutustega, veel hingeline element — liikumiste koordineerimine teatud sihi saavutamiseks. Kehalised harjutused tegutsevad ainult üksikute elementaarfunktsioonide piirides, mille tõeliku tegevuse juhusel tuleb juure veel tahteline element. Nii öeldakse, et takistuse äravõitmiseks ratsutamise juures ainult süda tuleb üle visata, ning et siis kõik muu järgneb juba iseenesest. Suusatajad kinnitavad, et kõrgeast künkast alla kihutamiseks sagedasti tarvis on ainult intensiivselt endale ette kujutada takistuse äravõitmist, kui juba keha toimetab seda. Need näited ei ole liialdatud, vaid tõelikud elamused eriti intensiivse otsustamise sfäärist.

Kui aga hingeteadus mõtleb tungida selles küsimuses sügavamale kui seda harilik elu näitab, siis tuleb kõige pealt vabaneda ühest valest dilemmast. Sagedasti küsitakse nimelt, kas on kirjeldatud hingelistes elamustes tegemist ettekujutusvõimega või tahtega. Niisugune küsimusviis peaks küll vastama ainult hingeteaduse arenemise mõõdunud faasile, kuid siiski on ka viimasel ajal jällegi sama küsimuse puhul olnud vaieldused. Tõelikult ei esine ju kunagi elamuses kas ainult ettekujutusvõime, ehk ainult tahe, vaid on ikka olemas mõlemad elemendid, kusjuures ülekaal võib olla kord ühel, kord teisel. Kogemused näitavad siiski, et sagedasti tahe mängib peaosa. Kuulus suusataja Arlbergist, Hannes Schneider, ei suutnud omi liigutusi üksikasjaliselt kirjeldada ning ainult kino-ülesvõttest saime asjast põhjalikuma ettekujutuse. Nüüd on võimalik täpselt kirjeldada kõik liigutused suusatamise juures, mis ehk

õppijatele võib olla kasulik. Esimese põhjaliku kirjelduse suusatamise kohta miljonite ülesvõtete põhjal leiame *H. Schneideri* ja *A. Fanki* raamatus: „Wunder des Schneeschuhe“ (1925). Kuid kui täielik ka ei oleks intellektuaalne ettevalmistus, on tahteline otsus veel tingimata tarvilik. Ainult tahte abil võib koondata üksikud liikumise elemendid tervikuks, millel on kindel siht. Kas ei muutu ka keha väline kuju tahtevõimu väljenduseks? Sportlase näotüüpi tunneb igaüks kui liikumistüübile vastavat. Näojooned väljendavad siin teguvõimet ning liikumist, vastandiks rahulikkudele ning liikumatatule joonte, mis peaksid olema sportlase näol, kui domineerivaks jõuks oleks ettekujutusvõime.

Vaadeldes täie kiirusega liikuvat suusatajat, tundub, nagu näeksime tahtmuse sihikindlat kehastust. Näoilme äärmine kontsentratsioon, täielik valitsus liigutuste üle, seesmine valmisolek igaks juhtumiseks annavad mõjuva kogupildi.

Kui võrt tahtest ärarippuv on kordamineku spordi alal, võib näha ülemineku juures harjutustest tõelikku ellu: nii mõnigi suusataja, kes harjutuste juures esines tähelepanemisväärt tehnikaga, kaotas tasakaalu ning meelegenduse tundmata maastikus ehk mägedes.

Kehaliste harjutuste abil arendame liigutuste automaatlikkust mitte kui otstarvet, vaid kui abinõu sihtide taotlemiseks. Imestamisväärt on, et meie võime tarvitada liigutuste automatismi vabalt valitud sihtide saavutamiseks. Usun, et ka iga teise kehalise tegevuse juures tuleb ilmsiks sama hingeline järeelmõju, nagu kirjeldasin seda suusatamise juures.

Kehaliste harjutuste kõige suuremaks väärtuseks loen seesmise struktuuri tekkimist, mis end väljendab tõise tarviduse korral kõrgele arenenud tahte näol. Elamused, mis meid tõstavad võitjateks meile muidu ülejõu käivate takistuste üle, on muidugi kõrge väärtusega. Ärärääkimata õnnetunne täidab meid niisugusel korral. Kui suur on rahuldustunne, kui tahe võidu saavutab väsimuse üle ehk kui oleme veendunud kauge lõppsihi saavutamises, sest et ei tarvitse kahelda oma tahtejõu kindluses.

Mil viisil sünnib niisugune vaimu valitsus keha üle, jääb meile küll igavesti arusaamatuks. Siin on meil tegemist millegi irratsionaalsega, mingi elamusega, mis on meile antud ainult tervikuna, mille analüüs ei õnnestu meil aga kunagi. Usk ettevõtte kordamine-

kusse on vist küll olulise tähtsusega niisugustel juhtumistel. Rõõmujoovastus täidab inimese, kui ta tunneb, et vaim valitseb kehaliste takistuste üle ning kui uue elamusena kehaliste harjutuste sügavam tähendus avaldub temale sõnades:

Keha looja on vaim!

Kasvatusliku mõju piirid.

P. Truusmann.

Iga vähegi tähelepanelik õpetaja-kasvataja võib jaotada omi kasvandikke kahte, diametraalselt üksteisest erinevasse liiki. Ühed oleksid lapsed, kes on igale kasvatajale rõõmuks, kes oma usalduse ja vastuvõtlikuse tõttu kasvataja mõju suhtes kujunevad aja jooksul selleks, milleks tema neid teha tahtnud; nemad täidavad heameelega kasvataja korraldusi, püüavad meeles pidada tema näpunäiteid ja jõudu mööda käia nende järele omis toiminguis; need on, ühesõnaga, — head lapsed. Samal ajal on teine liik esimese diametraalseks vastandiks; siia kuuluvad lapsed, kes valmistavad kasvatajale palju muret ja pahameelt: nad on tuimad igasuguste katsete vastu mõjuda nende peale väljaspoolt, kõrvalt; nad ei allu mingisugustele korraldustele, on nende suhtes sihikindlalt otsevaenulikud ja püüavad hiilida mööda nendest, kus see aga vähegi võimalik; olles sunnitud kuulama kasvataja noomitust, näib, nagu ootaksid nad kannatamatult igava sõnadevalingu lõppu, et siis jälle takistamatalt anduda omapead tegutsemisele, ka kõige valjumad meie ajal lubatavad kasvatuslikud surveabinõud pörkavad nendest tagasi, nagu herved vastu seinale; koguni rohkem: tihti läheb vilunud kasvatajale korda läheneda neile, neid kutsuda avalikule, südamlikule jutuajamisele, ja siis peab kasvataja konstaterima imestuse ja valusa südamega, et nii mõnigi sarnastest lastest on põhimõtteliselt, mõistuslikult täitsa päri tema nõudmistega ja korraldustega, saab aru ja näeb, et need on sihitud aina tema kasuks, ega ole kasvataja välja mõeldud tema kiusamiseks või karistuseks — kuid

kõige selle arusaamise ja teadmise juures ei suuda, ei saa sarnane laps täita seda, mida nõutakse temalt, ning harilikult lõpeb tema karjeer kurvasti — koolist väljaheitmisega; kui aga sarnastel lastel ikkagi korda läheb lõpetada kool õnnelikult, siis ei rõõmusta see lõpetamine kasvataja südant: ta tunneb hinge põhjas, et jälle on seltskond saanud ühe kasuta või koguni kahjuliku liikme võrra rikkamaks, ning teda piinab sisetunne, sest selle lapse isikus ei ole täidetud kohused, milliseid seltskond nõuab ja loodab kasvatajalt. Pikemat aega koolipöõllul töötanud, olen mõelnud palju selle nähtuse kohta ja küsinud endalt: kas on sarnane õpilaste jagunemine juhuslik, individuaalne, või on tema n. ütelda, seadusepärane, teataval määral seletatad üldisemate, sügavamate põhjuste ja faktidega? Kas on siin viga kasvataja juures, või see mitmekesidus laste juures on väliste, kasvatajast rippumatute asjaolude tingitud? Viimasel juhul — kui kaugele võib kasvataja loota tungida kasvandiku hinge, mida tema võib ja peab teostama omal alal, ning kus ja missugune on see piir, kus lõpeb kasvataja mõju ja algab kasvandiku iseseisev, välistest oludest rippumatu „mina“. Nende ja nendele sarnaste küsimuste lahendamise katseks tahab olla alljärgnev kirjutus. Kahjuks, ei saa ajakirja veergudel seda teha tarviliku põhjalikkusega; tuleb piirduda võimalikult lühikese ja üldise mõtete kokkuvõttega selle iga pegagoogile huvitava ja tähtsa küsimuse kohta.

Kas on inimese enese üle pemees ja valitseja, nagu ta on seda looduse, välisilma suhtes? Kas ei ole see

uhke „loodusekuningas“ samuti alluv igavestele, raudsetele looduseseadustele, kui iga viimane, armetu, pime ussikene? Kas ei ole see võim looduse üle piiratud teataval määral, ja kas ei lõpe tema seal, kus algab mainitud „kuningas“? Teiste sõnadega, valitsedes välisilma, kasutades teda oma äranägemise järele, juhtides tema jõude ja omadusi enese heaks, kas valitseb samuti inimene enese, kui looduseliikme üle? Kas võib ta juhtida omi võimeid ja jõude samuti vabalt ja takistamatult sinna, kuhu tarvis, kas võib tema enese juures läbi viia sarnaseid muudatusi, milliseid ta saadab korda igapäev teda ümbritsevas maailmas? Sellele küsimusele vastata pole nii kerge, kui see paistab ehk mõnele esimesel silmapilgul. Sügavamini teda analüüsid pörkame kokku raskustega, mis on vaevalt võidetavad.

Arvan, et igaühele on selge selle küsimuse tähtsus. Sügavamale ja kaugemale temasse tungides võime koguni ütelda, et tema lahendamine on määratu tähtis terve inimsoo kultuuri-saavutuste hindamiseks. See ehk teine vastus võib tõsta meid kättesaamata kõrgusele, aga võib ka paisata kahtlute ja meeleheite kuristikku. See küsimus on seotud fülosoofia, sotsioloogia ja psühholoogia tähtsamate printsiipidega ja ükski nendest teadustest, enda teaduse nimetuse väärilikkuse nimel, ei või minna mööda sellest küsimusest ükskõikselt. Sellel või teisel kujul, varjatult või avalikult, otsekoheses või kaudses vormis leiame teda igast filosoofilisest või sotsioloogilisest uurimisest ehk süsteemist. Mitte vähema lähtusega pole see küsimus ka iga üksiku inimese elus: möödapääsemata pörkame temaga kokku enda ilmavaate loomisel meie ja välisilma vahekorral selgitamisel. Jättes kõrvale ka tema teadusliku, filosoofilise tähtsuse, näeme, et praktilises, igapäevases elus on meil temaga alatas tegemist, ja seda nimelt koolis ja kodus kasvatustliku töö juures. Pole vist rahvast, kes ei oleks püüdnud kasvatada omi lapsi; seda püüet märkame algidudes loomade juures; aga kasvatust pole ju muud, kui inimese omaduste, võimete kunstlik muutmine, nende ümbertöötamine ja arendamine kujul, mis kasulik inimesele

enesele ja seltskonnale. Selle juures võib panna tähele, et inimesed endi kasvatustlikus töös lähevad välja kindlast usust, et inimese iseloom, karakter, on asi, mida võib samuti kui teisi looduse nähtusi, muuta ja juhtida. Sellel usul põhjeneb kõik meie pedagoogika: otsitakse suure hoolega paremaid ja otstarbekohasemaid abinõusid ja vahendeid inimese kasvatamiseks, kuid kellegi ei tule meele kahelda selle juures, et kasvatust on ise täies ulatuses, võib olla, kättesaamatu asi.

Selle küsimuse uurimine teaduse valgusel võib tuua enesega ootamatuid üllatusi. Tõesti, juhusel, kui teadust annab eitava vastuse karakteri muutmise võimaluse kohta, missugune väärtust on kõigil sellel, mida meie nimetame kultuuriks, inimese vaimu kõrgemaks produktiooniks ja nii kõrgesti hindame? On inimene passiivne, inertne looduseseaduse täitja, ei olene temast enesest ükski tema samm, siis, tõepoolest, ei leia mina vahet mõne füsioloogilise protsessi ja vaimlise tegevuse produkti vahel. Mullahunnikud, mis mutt oma tegevuse tagajärjena järele jätab, on tema silmis, võib olla, samasugune „kultuur“, kui meil uhked paleed, võimsad masinad ja rikkad raamatukogud, mille riulitel meie peaju väljaheitid raamatute näol puhkavad uhkes korras.

Kuid hoidume esialgu liiga rutuliste järelduste tegemisest, püüame vaid kokku võtta, mis on teadusele tänapäevani korda läinud leida ja kindlaks teha selle küsimuse alal.

Inimese „mina“ seisukoha äramääramine teda ümbritsevas maailmas ei ole uudiseks, ei ole kaugeltki tänapäeva küsimus. Tema kallal on inimese mõte töötanud, võib olla, tuhandeid aastaid. Tuletame meele hommikumaa rahvaste seas valitsevat „fatalismi“. See on üks vanematest meile tuntud katsetest inimese seisukoht ilmas ära määrata, ja see katse põhjeneb usul, et inimene ei ole enese peremees, vaid lihtne kõrgema võimu, (makteb — araab. keeles) ori, samuti, kui kõik maailm. Vanade kreeklaste juures leiame ka samasuguse vaate, ainult pehmentatud kujul. Moira (saatuse jumalanna) ja kolme Parkide (õed-neiud, kes ketavad i inimese

elulõnga) kõrval leiame ka jumalaid, kes otsekohe juhivad ja õnnistavad inimese vaimu vaba tegevust, näit., kunstide jumalaid. Ristiusk tõstis inimese „mina“ vabaduse kõrgema tipuni, andes temale täie võimaluse oma hinge päästmiseks. Ristiusk on esimesel plaanil inimese enese tahtmine, kuna fatalismis on mõõduandev kõikenägev saatus, jõud, mis asub inimesest väljaspool; inimese tahe, soovid, kalduvused olid tema kõrval nullid, tema (saatuse) poolt ellu kutsutud petlikud viirastused. Uuemal ajal figureerib see sisemise „mina“ muutmise küsimus mõtteteaduses tahte vabaduse küsimuse nime all ja kuulub, nähtavasti, kõige raskemate ja keerulisemate probleemide hulka. Kõik need eelpool nimetatud õpetused hargnesid sellest kindlast arvamisest, et inimese

hing, „mina“ ja tema keha on kaks isesugust ja täitsa iseseisvat asja. Sarnane oletus, mis teaduslikult ei ole kuidagi põhjendatud, tegi „mina“ muutmise küsimuse äärmiselt keeruliseks, ning temaga seotud arutustes ja uurimistes oli, võib olla, rohkem vabat fantaasiat, kui vääramata teaduslikku tõtt. Peab tunnistama, et praegusel ajal hakkab nagu kaduma, vähenema vahe vaimlise ja füüsilise ilma vahel; vaimu ja keha vahel on tekkinud väike sild, ja see asjaolu on kahtlemata üks suurematest ja tagajärjerikkamatest pöörangutest meieaja inimese ilmavaates. Muidugi, võib olla, otsekohe ei ole seda väljendatud kusagil, aga tema tundub igal pool, temast on läbi imbutatud meieaja kultuur ja teadus.

(Järgneb)

Teine üleriiklik kehalse kasvatuse kongress.

E. Martinson.

Eesti Spordiliidu poolt 8., 9. ja 10. aprillil s. a Tallinna 21. algkooli ruumides korraldatud kongressil kanti ette alljärgnevad referaadid:

1. Õpetaja Idla: Kool ja keheline kasvatus.

Referent leiab, et keheline kasvatus koolis ei seisa oma ülesande kõrgusel. Tundide arv on liig väike. Inimsoo vaimline arenemine on jõudnud oma kõrgeima tipuni. Ei tuleks enam pöörduda sellele nii suurt tähelepanu. Tuleks keheline kasvatus tasakaalustada vaimlisega. Soovitab rekordsporti. Leiab, et võimlemisõpetaja ei tohi pedantlikult kinni pidada ühest süsteemist.

2. Õpetaja A. Raudkats: Keheline kasvatus naiskoolides.

Keheline kasvatus koolis tuleks jagada kolme järku: a) eelmurdeline aeg (kuni 12. eluaastani), b) murdiga (12.—16. a) ja d) aeg 16. aastast kuni kooli lõpuni. Igale ajajärgule vastavad sellekohased kehalsed harjutused. Esimese järgu harjutuste keskkohaks on mängud. Teisele järgule tuleb soovitada osavuse ning rütmi harjutusi,

rühmmänge, samme ja tantse. Kolmandas järgus võivad esineda ka plastilised harjutused. Naisvõimlemine peab rohkem pidama silmas ilu, graatsiat, painduvust, kiirust, osavust ja nende lihaksete väljaarendamist, mis tähtsad naisele, emale.

Meil valitseb täielik anarhia kehakasvatuse alal. Igatüks tarvitab oma meetodit. Pole õppekavu, õpperaamatuid, meetodilist kirjandust. Puuduvad korralikud ruumid ja riistad. Tuleks mõnele õpetajale stipendiumi andmisega võimaldada tarviliku õpperaamatu kokkuseadmise.

3. Õpetaja M. Vichmann: Keheline kasvatus meeskoolides.

Rõhutab mängu- ning spordiplatside ja otstarbekohaste võimlemisruumide tähtsust. Peale lõunat olgu igal klassil üks mängutund võimlemisõpetaja juhatusel, kes saab selle eest erilist tasu. Ka algkoolis peab võimlemist õpetama eriharidusega isik. Õpilaste spordiringide tööst võtku osa võimlemisõpetajad. Selle eest tuleb neile anda tasu.

Praegu ei peeta võimlemist küllalt tähtsaks aineks. Sagedasti tuleb ette,

et teised õpetajad võimlemist maha teevad, õpilastele seletades, et võimlemistundideks määratud aega oleks otstarbekohasem tarvitada teiste ainete õpetamiseks. Liig kergelt vabastatakse õpilane võimlemistundidest. Arstid andku vähem vabastamistunnistusi. Tunnistustel olgu muuseas märgitud: aeg, millal õpilane arstlikult järele vaadati, haiguse nimetus, missugustest kehalistest harjutustest õpilane vabastatakse ja millal võib õpilane jälle hakata tegema üht või teist harjutust. Õpilaste tunnistustel tuleks märkida võimlemistundidest vabastamise põhjused.

Edasi peatub referent kooli sõjalise kasvatus ja õpetuse küsimusel. Püssilaskmine ja teised sõjalised harjutused ei ole koolis olulise tähtsusega. Saksa sõjaminister on rõhutanud, et palju tähtsam kui oskus ümber käia relvadega on üldine arenemine eriti aga kehaline kasvatus. Sellepärast peaks ka püssilaskmine koolist ära jääma. On soovitatav, et kaitseliidu juure asutataks osakond, kuhu võetakse vastu keskkooli kahe viimase klassi õpilasi ja kus neile antakse sõjatehnilist õpetust.

Läbirääkimised.

Nende ridade kirjutaja avaldas järgmisi mõtteid:

1. Ei ole õige, et inimsugu on omas arenemises jõudnud haripunktini. Vaimline töö läheb aasta-aastalt komplitseeritumaks ja nõuab arenevalt inimeselt ikka rohkem ja rohkem jõudu.

2. Rekorditamist võeti seni kui pahet. Miks teda nüüd ülistatakse? Sportlistel harjutustel võib aset leida küll võistlus, kuid ühekülgisel rekordide ülesseadmisel võivad olla halvad tagajärjed. Kõige parem malemängija ei tarvitse olla vaimliselt kõige arenenum isik, kõige parem tõstja — kehaliselt kõige enam arenenum.

3. Ei ole õige, et võimlemisõpetajal ei pea olema mingisugust süsteemi. Just süsteem, kavakindel töö, võimaldab suuremate tagajärgede saavutamise vähema ajakulutusega. Igal õpetajal olgu süsteem, kuid see ei tähenda ju sugugi seda, et see peab olema rootsi, bukhi või mõni teine süsteem. Ta võib kõrvale kalduda ühest või teisest aja-

looliselt väljakujunenud süsteemist, kuid kõrvalekaldumised sündigu ikka nii, et harjutused moodustaksid ikka mingisuguse süsteemi. Oma süsteemi loomine on aga ainult kogenud asjatundjate asi. Suurem osa võimlemisõpetajaist on väheste kogemustega ja puuduliku ettevalmistusega ja neile täieliku süsteemistuse soovitamise ei ole otstarbekohane.

4. Ei ole õige, et kehalist kasvatus tuleb tasakaalustada vaimlisega kvantitatiivselt. Kui aga selle all on mõeldud seda, et kehalist kasvatus tuleb rõhutada suuremal määral kui seda on tehtud siiamaani, siis oleks parem nimetada otsekohe, mitme tunni võrra nädalas tuleks suurendada koolides võimlemistundide arvu, et võiksime rahuldada praegusil tingimusil, kui igas koolis oleks 3 tundi — veel parem aga kui 6 pooltundi — nädalas võimlemist. Esitan sellekohase soovivalduse kongressile vastuvõtmiseks. (Kongress võttiski pärast vastu soovivalduse võimlemistundide arvu suurendamise asjus 1 nädalatunni võrra).

5. On raske nõuda arstilt sarnase tunnistuse väljaandmist, nagu seda soovitas õpetaja Vichmann: arstil on võimata ette ütelda, millal haige laps paraneb ühest või teisest hädast ja millal ta võib hakata osa võtma ühest või teisest kehalisest harjutusest.

6. On raske teha sunduslikuks pealeõunastest mängudest osavõtmine ja õpetajatele selle eest tasumaksmine. Raske on saada krediite. Lähemal ajal peab see vist jääma õpilaste ja õpetajate vabaks asjaks, mida tuleb soojalt soovitada, kus see võimalik teostada.

7. Ei tahaks uskuda, et teised õpetajad maha teevad võimlemist laste silmis, ja kuigi seda on ette tulnud mõnes kohas, siis ei ole see pahe ikkagi nii üldine, et tarvitseks seda ette tuua kongressil.

Haridusnõunik Jürgenson:

Kui võimlemistundide arv on meil väiksem kui mõnel teisel ainel, siis ei tähenda see veel seda, nagu ei tunnustaks tunnikavade kokkuseadjad ja makspanijad võimlemise tähtsust. Meil on, näit., ka laulmisel ainult kaks nädalatundi. Ometi teame, et meie rahvas peab laulmist tähtsaks. Kuid mõ-

nes õppeaines, nagu võimlemises, laulmises, käsitöös ja joonistamises ei ole aine kvantum nii suur ja tema läbi võtmine nii suure tähtsusega kui mõnel teisel ainel, kus seda ei suudeta läbi võtta vähema arvu tundidega.

Dr. Püümann:

Praeguste puudulikkude ruumide juures võimlemistundide arvu suurendamine ei ole soovitatav. See võib tuua kasu asemel kahju. Tallinna koolide võimlemisruumid on äärmiselt viletsad. Nii on ühel koolil „võimlemissaal“, millel 24 ruutmeetrit põranda pinda ja mis umbes üks süld kõrge. Viletsais ruumes võimlemise asemel tuleks kevadel ja sügisel teha võimlemisharjutusi õues. Talvel oleksid võimlemise asemel jalutuskäigud või talisport.

Dr. Jürgenson:

Kui meie ei saa suurendada võimlemistundide arvu, siis on parem, et igapäev harjutataks kas või 10 minutit selle asemel, et järgimööda võtta terved tunnid.

Teisel päeval kantakse ette referaadid:

4. Kol. Maser: Kaitsevägi ja kehaline kasvatus.

Referent kannab ette kehalise ja sõjalise kasvatus ajaloo. Väidab, et seni kui rahvad püüdsid teostada põhimõtet „terves kehas terve vaim“, olid nad ka riiklikult tugevad. Kui nad aga loobusid sellest, algas ka nende kõlbline langemine ja sellega ühes ka riigi lagunemine.

Aga ka kõige uuem aeg annab tunnistust kehalise kasvatus riiklikust tähtsusest. Inglismaal ja Ameerikas ei ole sunduslikku sõjaväeteenistust. Ometi võisid nad saata sõjaväljale miljonid, kuna nende kodanikud saavad hea kehalise kasvatus. Praegu käib igalpool kultuuririikides sihikindel kehalise kasvatus töö. Ka meil tuleb teha seda tööd kavakindlalt. Kaitseväge õpetus on vaimline, füüsiline ja tehniline. Kool, kaitseväge, kaitseliit ja sportlised organisatsioonid on kaitseväge õpetuse kava teostajad. Kool peab andma vaimliselt ja kehaliselt terve ja tugeva noorsoo. Kaitsevæes täiendatakse seda tööd ja lisatakse juure tehniline õpetus. Kaitse-

liit ja sportlised organisatsioonid kannavad kaitsevæelise kasvatus laiemasse rahvakihtidesse. Kuigi sõjavæes tuleb anda hea tehniline haridus, peab siiski ka siin kehaline kasvatus seisma esikohal.

5. Õpetaja Kalkun: Kaitseliit ja kehaline kasvatus.

Vaimlisele ja kehalisele kasvatusel tuleb kaitseliidus suurem rõhk panna kui tehnilisele õpetusele. Peab looma kaitseliitlastes, eriti noortes, üleva optimistliku meeoleolu. Tuleb arendada isamaa-armastust ja ühiskondlikku kohusetunnet: üks kõigi, kõik ühe eest. Suurt tähelepanu teenib ses mõttes rühmsport. On vaja asutada kaitseliidu spordi-keskkubi ja malevate klubid. Keskkubi korraldaks võistlusi, annaks juhtnõore kehalise kasvatus alal. Ta töötaks kontaktis koolidega, kaitsevæega ja sportliste organisatsioonidega. Hädavajalikud oleksid kaitseliidu kodud. Seal peaks olema võimla, ujumisbassein ja spordiplats. Tuleks luua tihe side kõikide kehalise kasvatus alal töötavate organisatsioonide ja asutuste vahel. Selleks tuleb luua keskkoondukoolide, sportliste organisatsioonide, kaitsevæe ja kaitseliidu esindajaist. Tartu ülikooli juure asutatagu viibimata kehalise kasvatus instituut. Keskkoondukool ja instituut peaksid töötama kontaktis ja peaksid lähemal ajal püüdma jõuda selgusele selle üle, missugune kehalise kasvatus meetod on meile kõige vastuvõetavam.

6. Major Masing: Eelkutseline ettevalmistus.

Ennemalt oli sõjavæeteenistusaeg pikk. Oli vaja teenida 3—30 aastat. Selle pika aja vältel suudeti teha peaegu igast mehest enam-vähem kõlbulik sõdur. Praegune teenistusaeg on 18 kuud ja et vähendada riigi väljaminekuid, räägitakse Riigikogus ringkondades sellest, et tuleks veelgi lühendada tegevat teenistusaega. Arusaadav, et ei suudeta anda seda mõne kuuga, mis enne anti mitme aastaga. Sellepärast on mõõdapääsemata vajadus eelkutselise ettevalmistuse järele. Juba enne kaitsevække astumist peab kodanik

saama tarviliku ettevalmistava sõjalise kasvatuse. Ta peab olema hästi arenenud vaimliselt ja kehaliselt ja tal peavad olema kõige algelisemad teadmised sõjaasjandusest ja oskus ümber käia relvadega. Eriti tähtis on, et koolides õpilased saaksid hea vaimlise (moraalse) ja kehalise kasvatuse. Selle ülesande täitmist tuleb koolidelt nõuda. Missuguste abinõudega kool seda ülesannet täidab, see pole tähtis sõjamineisteriumile. Tähtis on, et see ülesanne täidetak. Sellepärast seab sõjamineisterium siin ainult sihi üles ja jätab kooli enese ülesandeks leida vastav tee selle sihi kättesaamiseks.

Mõnesuguseid näpunäiteid võiks ju siiski anda. Patriotismi kasvatame õpilasis, kui ajaloo ja maateaduse tundides õpilased kõnelevad rohkem kodumaa muistsetest võitlustest ja vabadussõjast. Sõjaasjanduse algteadmisi võime anda füüsikas, keemias jne., kui õpilased saanud 16-aastaseks. Selles vanaduses tuleks õpilastele korraldada ka eritunnid märgilaskmiseks ja relvadega ümberkäimiseks. Kehaline kasvatus tuleks teha sunduslikuks ka kutse- ja kõrgemate koolide õpilasile. Üldse tuleks rõhutada kasvatust koolides rohkem, kui seda on tehtud seni. Kes eduga läbi teinud eelkutselise ettevalmistuse, neile tuleb anda soodustusi kaitseväetaenistuses ja lühendada nende teenistusaega.

(Loodetavasti ilmub referaat „Kasvatuses“).

Läbirääkimised.

Nende ridade kirjutaja avaldas järgmisi mõtteid:

Sõjalise kasvatuse küsimus on esile kutsunud elavaid mõttevahetusi Riigikogus ja ajakirjanduses. On valitsenud teatav arusaamatus, mis nüüd hakkab selguma. Kaitseväetaenistuse seaduse § 6. arutamisel Riigikogus sõdisin kõige pealt selle vastu, et sõjamineisteriumile peab alluma kooli kasvatuse ja õpetuse kontroleerimine. See oleks igatahes kooli militariseerimine ja peale selle täielik dualism kooli valitsemisel.

Sõjainistri seletuse järele on sõjalise kasvatuse tähtsamad elemendid isamaa-armastuse ja riigikodaniku kohusetunde kasvatamine. Kuid riigikodaniku ko-

husetunde ja isamaa-armastuse kasvatamine on ometi iga õige kasvatuse alus ja kui kontroll selle tähtsama kasvatuselise külje üle tahetakse ära võtta haridusministeeriumilt ja anda sõjamineisteriumile, kas ei ole see siis dualism kooli valitsemise alal? Ja mis jääb siis haridusministeeriumile juhtida kasvatustööst? Öeldakse: kool ei täida oma ülesannet, ei ole peaaesjalikult kasvatuse teenistuses, ta ei anna patrioote, kodanikke elava kohusetundega, ta paneb oma pearõhu teadmiste omandamisele, — ja sellega siis oleks õigustatud, et sõjamineisterium tahab hakata asja juhtima. Ekslik on aga veeretada siin süüdi ükski kooli õlale. Muidugi on ju meie kooli õpetajate hulgas ka neid, kes ei seisa oma ülesande kõrgusel, kuid ei tohi hukka mõista üldiselt tervet kooli. Just kooli kasvatusepõlul on võrdlemisi väga palju aatelisi tegelasi. Siin öeldakse, teie õpetajad õpetate liig palju, aga kasvatate liig vähe. Kuid üks öelnud sõjainister, et meil liig vähe õpetatakse. Ta ütleb, et meie keskkooli lõpetajail ei ole ühtegi kanget külge. Matemaatikat enam ehk vähem veel teavad, *muud midagi*. Sõjakooli astujaist kukuvad pooled läbi. Eks ole see etteheide koolile, et temas vähe õpetatakse. Ja eks tee sarnaseid etteheiteid üldse kõrgemad koolid keskkoolile ja keskkool algkoolile? Tartu ülikool süüdistab keskkooli, et nad ei suuda õpilasi tarvilikul määral ette valmistada kõrgemale koolile ja keskkool süüdistab algkooli sellesamas pahes. Kuid kahte vastupidist asja ei saa nõuda koolilt. Tahate, et kool peab rohkem kasvatama kui õpetama, siis nõudke seda. Tahate, et ta peab rohkem õpetama, — nõudke seda. Ei saa aga nõuda, et kool peaks rohkem kasvatama kui õpetama ja ühtlasi peaks rohkem õpetama kui kasvatama. Sarnaste loogikavastaste nõuetega aga esinetakse meie koolile. Kui nüüd sõjaväelased ütlevad, andke meile rohkem kasvatust, siis oleme leidnud ühise keele. Kuid, seda kõik oleme meie õpetajad ammugi öelnud ja sihtinud ka selle poole. Mingisugust Ameerikat sõjaväelased siin üles leidnud ei ole. Sihid on meil siis ühised, kuid meie õpetajad teame

tegelikust tööst, et iseasi on sihtide ülesseadmine, iseasi nende tagajärgede saavutamine. Süüdistatakse kooli, et ta ei anna häid tagajärgi. Kuid unustatakse selle juures, et head tagajärjed ei olene kaugeltki ainult koolitööst. Tähtsad tegurid on siin kodu, seltskond, ajakirjandus, kirjandus, ka üldine olukord. Kui kodu on külm või koguni vaenulik meie riiklike korralduste ja tähtsamate riigitegelaste vastu, siis on väga raske, kui mitte päris võimatu, kasvatada lapses patriotismi. Kui seltskonnas, ajakirjanduses, kirjanduses valitseb ainult eitamine, mahategemine, kuidas on siis koolil ükski võimalik ehitada kõike seda üles, mis igapäev porisse tallatakse? Juhan Liiv on küll öelnud:

„ja kui neid mehi ei ole,
siis endil' nad mõelge“,

kuid koolis ei saa sellest küll, kui ainult abstraktsed mõeldavaid kujusid antakse. Ja meie üldine olukord, kus suur osa rahvast vaevleb raskes majanduslikus olukorras, otsides väljarändamisest väljapääsu raskest seisukorrast, osa rahvast aga lõbutseb, elab kerge elu, ja kus see kõik on lastevanemaile ja lastele teada, kus varju ei jää ükski seltskonna ja riigiraha raiskamine ja muud pahed, — kas see kõik soodustab õpetaja tööd patriotismi ja riigikodaniku kohusetunde kasvatamises?

Kui meie kool ei anna kõike seda, mis temalt oodatakse, siis tuleb arvutada ka seda, et meil on küll nimeliselt 6-aastane algkool, aga sõjaväkke astuvad suuremas enamuses ju kodanikud, kes on saanud ainult 2-he, 3-e või 4-ja talvelise hariduse. Pole ju tegelikult meil kaugeltki veel läbi viidud 6-aastane algharidus. Ja kui õpilane astub välja koolist 13—14 aasta vanuses, siis on ta tervelt 7 või 6 aastat vahe peal olnud seltskonna, kirjanduse, ajakirjanduse ja üldse elu kasvatada ja see võib kõike seda hävitada, mis kool suutnud temas üles ehitada.

Kindral Tõrvand:

Tõrjub tagasi arvamise, nagu tahtaks toime panna Eesti kaitseväes ja koolis militariseerimine. 16-aastaselt poisilt nõuda, et ta nädalas laseks püssist paar pauku — ei ole veel militariseeri-

mine*) ja ei mõju see ka takistavalt teiste ainete õpetamisele.

Major Kirschbaum:

Meil puudub omapärase mõtlemisviisi lähtekoht. Meie kuhjame koolis teadmisi, millel pole tegelikus elus mingisugust väärtust. Meie võtame liig palju välismaadelt. Peaksime rohkem oma leidma. Ka kangelased on meil olemas. Tuleb neid ainult leida. Kas Kristjan Jaak Peterson ei olnud meie kangelane, kui ta koolis õppides kodunt saadud tubakat ainult pühapäevadel suitsetas? Sotsialism ja ristiusk on meile kahjulikud. Mõlemad halvavad meie enesekaitse tunnet. Võitlus enda olemasolu eest on looduse seadus. On ju loodus loonud kullile küüned ja loomadele teravad hambad. Militariseerimise tonti ei tule meil karta. Emad peavad juba oma väikseid lapsi militariseerima.*)

Haridusnõunik Jürgenson:

Ei ole õige, et kasvatusse küsimused on leidnud vähe tähelepanu haridustegelasi. Kasvatuse ja kehalise kasvatusse küsimused on seisnud domineerival kohal õpetajate ja teiste haridustegelaste kongresside päevakorras.

Edasi järgnevad referaadid:

7. Dr. Jürgenson: Ülikool ja kehaline kasvatus.

Referent annab ajaloolise ülevaate kehalise kasvatusse arenemisest antiikilmas ja uuemal ajal. Näitab, et kehaline kasvatus viimasel ajal leiab igalpool kultuuriilmas ikka enam ja enam tähelepanu. Nii on välismaail mitmes ülikoolis kõigi teaduskondade üliõpilased kohustatud esimesel kahel semestril läbi kuulama loenguid kehalisest kasvatussest. Esitab põhimõtted, mille järele meil tuleksid ellu kutsuda institutsioonid kehalise kasvatusse küsimuste uurimiseks ning lahendamiseks. Rõhustab Tartu ülikooli juure kehalise kas-

*) Seda ei ole ka öeldud, et see oleks militariseerimine. E. M.

*) Ei tea, kas see on militaristlik vaim, mida propageeris major Kirschbaum? Ja kuidas on see kooskõlas rahuaatega, mille poole on püüdnud ristiusk ja sotsialism ja mis viimasel ajal näib saama ka mingisuguse reaalse kuju. Eks ole ju rahvasteliit sama aate poole püüdja. E. M.

vatusse instituudi kiire ellukutsumise vajadust.

8. Dr. M. Püümann: Kehaline kasvatus väljaspool kooli.

Kehalise kasvatus eest väljaspool kooli hoolitsevad sportlised organisatsioonid. See on tähtis ja laiaulatuslik ala, kuid meil ei anta temale veel seda tähelepanu, mis ta väärib. Tähtsamad puudused siin on:

1. Sportlisi organisatsioone on veel vähe ja nende liigete arv ei ole suur. Meil on 156 organisatsiooni 13.680 liikmega. Soomega võrreldes peaks meil sportlasi olema umbes 4 korda rohkem.

2. Suur puudus spordiõpetajaist, instruktoritest. Toimitakse omapead, selle asemel, et töötada hästi ettevalmistatud instruktori või spordiõpetaja näpunäidete järele.

3. Suur puudus spordiarstidest.

4. Sportlised organisatsioonid on majanduslikult viletsas seisukorras. Puuduvad neil tarvilikud sisseseedad ja abinõud.

5. Sportliste organisatsioonide juures enamasti puuduvad noorte osakonnad.

6. Meie naissportlased avaldavad suurt loidust organiseerimistöös.

Läbirääkimised.

Kindral Tõrvand:

Noores põlves ei teadnud metsas ühtegi kaske, mille otsa poleks roninud, ühtegi kraavi, millest polnud üle hüpanud. Selle juures ei juhtinud mind ükski arst ega instruktor. Ka meie sportlisi harjutusi ei tarvitse alati juhtida arst või instruktor. (Teiselt poolt arvatakse aga, et ikkagi tuleks rohkem rõhku panna asjatundjate näpunäidetele ja kavakindlale tööle).

Õpet. A. Raudkats:

Meie naisõpetajad on võimlemistundidega ja muu tööga väga koormatud, nii et neil on väga raske näidata suurt algatusvõimet organiseerimistöös. (Sellele vaieldakse ägedasti vastu ja näidatakse, et mehed samuti muu tööga on üle koormatud, kuid siiski on üles näidanud palju suuremat agarust sel alal.

Edasi järgnevad referaadid:

9. Õpet. A. Kalamees: Kehalise kasvatus õpetajate ettevalmistus.

Referent seletab tabelite abil, mis-sugused momendid on eriti tähtsad kehalisel arenemisel ja mis tuleb õpetajal eriti pidada silmas. Seab üles rea nõudmisi kehalise kasvatus õpetajaile: ta olgu ühtlasi sportlane, tundku tarvilikul määral kõiki neid sportalasid, millega teevad tegemist tema kasvandidud, olgu elujaatav, peab oskama kasutada momenti jne.

(Loodetavasti ilmub referaat „Kasvatuses“).

10. Hr. Tammer: Spordiliikumist juhtivad organisatsioonid.

Annab ajaloolise ülevaate meie spordiliikumise tekkimise ja arenemisest. Algul kasutasid meie poliitika-mehed sportlist ühingat katteks, mille taga võis lahendada rahvuspoliitilisi küsimusi, kuna sarnast ilmsüüta organisatsiooni ei teatud kahtlustada rahvuspoliitika ajamises.

Suuremate tagajärgede saavutamiseks soovitas:

1) Luua Riigikogus rühmadevaheline spordisõprade koondus, mille ülesandeks oleks ühenduse pidamine kehalikultuurilistes küsimustes Riigikogu, Vabariigi Valitsuse ja sportliste keskasutuste vahel ja abiksolemine seadusandlikus töös.

2) Luua tervishoiu peavalitsuse juure kehalise kasvatus nõukogu, mis juhiks sportlist liikumist Eestis ja mis koosneks haridusministeeriumi, tervishoiu peavalitsuse, spordi keskliidu, sõjaväe, kaitseliidu ja kehalise kasvatus instituudi esindajaist.

3) Seaduseandlikul teel kindlaks määrata spordiväljade võrk üle terve riigi, arvates iga elaniku kohta 3 ruutmeetrit spordivälja.

4) Nõuda omavalitsustelt, et igas suuremas linnas loodaks talvine ujumisbassein ja vähemais linnades ja alevites suvine bassein.

Kongressil vastuvõetud resolutsioonid (kokkuvõttes):

Et kasvatada kehaliselt tugevaid, terveid ja püsivaid ning vaimliselt are-

nenud kodanikke, tunnistab teine üle-riiklik kehalise kasvatuse kongress tarvilikuks:

Et loodakse Riigikogus kehalise kasvatuse sõprade koondus.

Asutatakse kehalise kasvatuse nõukogu, kelle ülesandeks jääb kehalise kasvatuse organiseerimine ja juhtimine ja selleks tarviliste krediitide nõutamine.

Tartu ülikooli juures tuleb ellu kutsuda juba 1926 a. sügisel kehalise kasvatuse instituut, kus valmistatakse ette meie kehalise kasvatuse juhte ja õpetajaid.

Tunnustatakse tarvilikuks võimlemistundide arvu suurendamine nädalas ühe tunni võrra kõigis õppeasutustes ja klassides ja tehakse sunduslikuks õppeaineks võimlemine neis õppeasutustes, kus see seni puudub (õhtukoolides, kutsekoolides jne.).

Avaldatakse soovi, et kehalise kasvatuse sihtkapital (kultuurkapitali juures) võimaldaks ja edendaks kehalise kasvatuse õpperaamatute kokkuseadmist ja kirjastamist juba lähemal ajal.

Tulevad avada lühikeseajalised kehalise kasvatuse kursused informatsiooni- ja täiendamiseks neile võimlemisõpetajatele, kes pole teeninud sõjaväes.

Kaitseliidu juures kutsuda ellu noorte osakonnad, kuhu koondatakse need keskkoolide kahe lõpuklassi õpilased,

kes saanud 16 a. vanaks; neis nad omandasid algteadmisi kaitseväge nõuetest.

Avaldatakse soovi, et riik vääri- lise toetaks kehalist kasvatust ja spordi- liikumist.

Kutsuda ellu spordiorganisatsioone noorte koondamiseks, kes töötavad eriteadlaste-õpetajate juhatusel. Vähemalt kord aastas noori arsti poolt läbi vaadata, et saada pilti nende kehalisest arenemisest.

Tunnustatakse tarvilikuks mängu- ja spordiväljade asutamine normaal-välja suuruses iga elaniku kohta 8 meetrit. Väljade asutamine teostada 25 a. jook- sul, kusjuures 30 prots. väljadest teos- tatakse lähema 5 aasta jooksul; võtta 1927 a. eelarvesse vastavad summad.

Asutada linnadesse lähema kolme aasta jooksul kinnised talvised ujumis- basseinid, mille pikkus vähemalt 25 meetrit, laius 10 meetrit. Samuti asuda lahtiste basseinide ehitamisele.

Avaldada soovi, et seltsid ja orga- nisatsioonid kohandaksid oma saalid võimlemisele tarvitamiseks.

Kongressi lõpetades tähendab juha- taja dr. Püümann, et kongress on tei- nud asjalikku tööd. On läbi arutatud rida põhjapanevaid küsimusi ja vastu võetud hulk kaaluvaid seisukohti. Soo- vib, et koosolejad püüaksid neid ellu viia.

Prantsuse koolioludest.

A. Veiderman'i muljed välismaade koolidest.

(Järg.)

Samas majas, kuid poeglaste koolist eraldatud, asus ka tütarlaste kool. Poeg- laste koolis olid kõik õpetajad mehed, siin olid aga naised. Naisõpetajate juriidiline ja majanduslik seisukord on samane kui meestelgi. Tütarlaste kool oli väga puhas, poeglaste kooli kohta ei või seda just eriti ütelda. Kooli juures töötab cours complementaire riide, pesu ja majapidamise haruga, õpetus kestab 3 aastat. Olid eriklassiruumid õmblemiseks, pesupesemiseks ja triiki- miseks; kõik oli kitsavõitu.

Vanemate esindus algkoolide juures puudub.

Algkoolile rajaneb *kõrgem alg-* ehk *primaarkool, école primaire supérieure*. Siin kestab õpetus 3 aastat; eriline kool on poeglastele ja eriline tütarlastele.

Kõrgem primaarkool poeglastele koos- neb järgmistest harudest: 1. aasta on üldine kõigile, 2. aastal haruneb ta üld- haruks, tööstusharuks, kaubandusharuks ja maal tuleb juure veel põllutööharu.

Tütarlastele haruneb ta II-süst aastast: üldharu, kaubandusharu ja majapida- misharud. Koolis õpetatakse üldhari- duslikke aineid. Korratakse põhjalikult algkooli kursust, aritmeetikat ja geo- meetriat; juure tuleb algebra; kodaniku-

ja majandusteadus võetakse põhjalikumalt läbi, juure tuleb ka võõras keel; geograafia ja ajalooõpetus (uus ajalugu) kannavad süstemaatilist laadi; palju tunde on antud loodusteadusele, palju ka geomeetrilisele joonestusele ja joonistusele; ka ilukiri on õppekavas. Praktiliste tundide arv nädalas on põllutöeharus 9, tööstusharus 12.

Käisin ühes sarnases koolis, École primaire supérieure J. B. Say, 9 rue de Buis.

Kooli hooned olid väga laialised. Kooli peab ülal Pariisi linn, õpetajate palgad maksab riik. Kooli juures on ka internaat. Õpetus on maksuta. Et peaseda internaat maksuta, pannakse toime eriline võistlus. Huvitav, et selle võistluse juures võetakse arvesse peale katsumiste tagajärgede ka vanemate perekonna suurus (laste arv) ning arusaadavalt ka jõukus.

Hästi olid sisse seatud selles koolis raua- ja puutöökojad. Materjali annab linn.

Lõpetatakse kool erilise eksamiga, rahuldavalt eksami sooritanud saavad sellekohase tunnistuse, Certificat d'études primaires supérieures; stipendiaadid on kohustatud selle eksami tegema.

Kõrgema primaarkooli üldharust viib tee école normal'i ehk õpetajate seminari, tööstusharust — école des arts et métiers, kunstide ja tööstuskooli.

Direktoril selles koolis pedagoogilist abi polnud, küll oli ametis ökonom ja sekretär.

Huvitav oli ka asjaolu, et igal pool selles koolitöötasid meesteenijad, ka köögis.

Kus üle 200 õpilase, seal on ametis veel erilised ülevaatajad, surveillants. Internaatides on loomulikult ametis veel ülevaatajad.

Nädalatundide arv õppejõududel on järgmine: direktoril 9, kui üle 200 õpilase, siis 6, ja kui viimasel puhul kooli juures töötab veel algkool vähemalt 5 klassiga, siis on tundide arv 3. Õpetajail 20 nädala tundi + 5 tundi ülevaatus.

Primaarkoolide õppejõude valmistatakse école normal'is, õpetajate seminarides.

Õpetajate seminarid on kahesugused: 1) kõrgemate primaarkoolide õpetajate ettevalmistamiseks; neid on kaks, mees-

õpetajate tarvis St-Cloud's ja naisõpetajate tarvis Fontenay-aux — Roses'is, mõlemad internaadiga ja 2-aastase kursusega; 2) teisi normaalkoole on igas departemangus 2, üks meesõpetajate ja teine naisõpetajate ettevalmistamiseks; nad on ühendatud internaadiga, ja neis õpetus kestab 3 aastat.

Õpilasi võetakse vastu suure võistlusega. Neil on õpetus ja ülalpidamine täiesti riigi kulul. Õpilased komplekteeruvad peajasjalikult õpetajate ja ametnikkude perekondadest.

Õppekavades on pedagoogilisi aineid ja meetodikat võrdlemisi vähe. Tundide arv nädalas on kõige rohkem 29. Ka õpetatakse võõraid keeli. Õpetajate tundide arv on siin: direktoril 6 (koolides, kus üle 36 õpilase), ja nimelt peab direktor õpetama moraali ning pedagoogikat; ökonomil on tunde 8 (tervishoid ja majapidamine), õpetajal nädalatuunde 20 (Pariisis 16) + 5 tundi praktiliste tööde ja harjutustundide juhatamine.

Õpetaja palk oli 17.000 fr. aastas, peale selle lisatasu asukoha järele (Pariisis 1200 fr.) ja korteriraha. Huvitav on asjaolu, et kõik õpetajad saavad raudteel 80% hinnaalandust.

Käisin õpetajate seminari vaatamas, école normal d'Instituteurs, 10, rue Molitor. Kooli hooned olid väga ilusad, arhitektuurilised, suure pargi sees. Abiruume oli väga palju: administratsiooni saal, direktori kabinett, õpetajatetuba, õpetajate-lugemistuba, õpilaste-lugemistuba, auditooriumid, käsitööklass, laboratooriumid, aktussaal, võimlemissaal jne. Kõik toad olid väga avarad, valged, piltide ja kujudega ilustatud.

Käisime ka internaadis. Magamise ruumid olid jaotatud vaheseintega lahtireteks, igas lahtris oli voodi, kapp, laud ja tool. Töötatakse eriruumides.

Kooli ligidal asuvad kaks algkooli, mis töötavad seminari direktori üldjuhatusel. Siin praktiseerivad tulevased pedagoogid. Lõpetatakse erieksamiga. Õpetaja kutseksam tehakse väljaspool seminari, samuti nagu kõik teised eksamid. Eriksamid on eriainetes õpetajate tarvis, kõrgema algkooli juhatajate ja õpetajate, õpetajate seminaride õppejõudude, kooli inspeksiooni jne. tarvis.

Keskkoolid on lütseumid (Lycée) ja kolledsid (Collège). Vahe nende kahe suguste koolide vahel seisab ainult selles, et esimesed on riigi koolid, teised aga omavalitsuse koolid. Omavalitsuse koole toetab riik suuremal või vähemal määral, kuid õpetajate ametisse määramine ja õppekavad on ikkagi riigivalitsuse otsustada. Suurema osa keskkoolide juures töötab internaat.

Kahjuks pole ma veel Prantsusmaalt keskkoolide seadust kätte saanud, pean piirduma ainult nende ülestähendustega, mis ma tegin oma õppereisil. Loodetavasti saan ma need lähemal ajal.

Poeglaste lütseumi käisin vaatamas, Lycée Buffon, boulevard Pasteur.

Koolijuhataja ehk proviisor Bailly andis mulle kõik tarvilikud teated. Tahtsin ka kooli lähemalt vaadata ja klassides käia, kuid sellest ei tulnud välja, juhataja seletas, et praegu kõnetundide ajal olla võimata kaasa tulla, olgugi et ma ooteruumis ainustki võõrast ei näinud.

Lycée koosneb järgmistest osadest: 1) algkooli või primaarosast, millel on järgmised klassid: 1) lasteklass (la classe enfantine), 5—6 aastaste laste tarvis, 2) esimene ettevalmistuse (6—7 a.), teine ettevalmistuse (7—8 a.), 3) algklassid (classes elementaires), 2 aastat.

Algklasside lõpetajad omandavad alghariduse lõputunnistuse. Nagu sellest näha, võetakse keskkooli algklassides algkooli kursus lühema aja jooksul läbi (4—5 aastat), kui üldalgkoolides (7 aastat). Peab arvama, et siin on kava rohkem koondatud.

II) Sekundaarosal on kaks järku: a) alam järk (I-cycele), classes de grammaire, 4 aastat, ta jaguneb kahte harusse: sektsioon A (ladina ja kreeka keelega) ja sektsioon B ilma vanade keelteta, b) ülem järk (2-e cycele), classes des letters, 2 aastat, jällegi 2 haru, õigem 3 haru: sektsioon A mõlema vana keelega, sektsioon A, ühe vana keelega ja sektsioon B ilma vanade keelteta.

III) Kõrgemate klassidena esinevad: filosoofiaklass ja matemaatikaklass, ühe aastase kestvusega.

Seega kestab kogu õppuse aeg lütseumis: 1) primaarklassides 5 a. 2)

sekundaarklass 6 a. 3) filosoofia- või matemaatikaklassis 1 a. Kokku 12 aastat.

Kui aga õpilane üldalgkoolist üle tuleb, siis läheb tal tarvis aega 2 aastat rohkem ja kogu õppeaeg kestaks tal 14 aastat.

Klasside lõpetamine ja üleviimine sünnib eksami teel. Kooli lõpetamine mingisuguseid õigusi ei anna. Et ülikooli pääseda või riigiteenistusse astuda, peab sooritama sellekohased küpsuskatsumised (baccalauréat). Need eksamid korraldab ülikool, kuigi eksaminaatoriteks kutsutakse enamasti keskkoolide õppejõud.

Baccalauréat on 2 astmeline: I astmel eksamineeritakse õpilast lütseumi sekundaarosa õppekava ulatusel, siis aasta vahet ja II astmel eksamineeritakse filosoofia- või matemaatikaklassi õppekava ulatusel.

Eksamid on maksulised. Igaüks võib eksamil ilmuda, kellel on alghariduse lõputunnistus, vaatamata sellele, kus ta on saanud oma ettevalmistuse. Kel eksamil äpardunud, see ei või järgmises sessioonis eksamil ilmuda.

Nädalatundide arv on vähem kui meil, sekundaarklassides 20 kuni 25-ni (vabatahtliste ainetega koos), filosoofia- ja matemaatikaklassides 23—24 nädala tundi. Kui võrdleme prantsuse poeglaste lütseumide tunni- ja õppekavasid meie keskkoolide kavadega, siis on järgmised lahkuminekul. Puuduvad järgmised ained: kodaniku- ja majandusteadus, käsitöö, laulmine, ka võimlemine, samuti ka kõiksugu eriained. Emakeele s. o. prantsuse keele tundide arv on väga suur, eriti sektsioon B-s (6 kl. — 37½ tundi); on ka arusaadav, sest laiaulatuslik ja suur prantsuse literatuur pakub kirjanduse tundmaõppimiseks väga palju materjali. Ladina keele tundide arv on suur sektsioon A-s, 29 t. — 6 klassis; arusaadav, et ka õppekava sellega ühenduses on laialine, autoritest loetakse viimases klassis Lukreetsiust, Virgiili, Horaatsiust, Cicerot, Tit. Liviust, Seneekat, Tacitus't ja teisi. Ka kreeka keelele on antud rohkem ruumi. Maateadust õpitakse kõigis klassides, siia kuulub ka geoloogia ja majanduslik geograafia. Ajalugu on kõigis klassides ühe palju. Võõrastele keeltele on antud sektsioon

B-s eriti palju ruumi, 37 tundi. Võõrad keeled võivad olla õpilase väljavalikul: inglise, saksa, itaalia, hispaania, portugalia, araabia või vene keel. Suure tundide arvu tagajärjel on ka edu suur. Saksa keeles näit. tutvutakse viimases klassis modern-autoritega nagu Fontan, Keller, Meyer, Sudermann, Hauptmann, Hofmannsthal, Liliencron, Thomas Mann, Heinrich Mann, Schlaf, Paul Ernst, Freussen, C. Viebig, Hermann Hesse, Otto Flake, Fr. Unruh j. t. Teistes võõrastes keeltes on lugu samane. Matemaatika tundide arv on samane, kui meil. Aritmeetikat õpitakse veel III klassis. Loodusteaduse tundide arv on vähem kui meil.

Kaks viimast klassi on eriklassid, neis on ühes väga suur tundide arv antud filosoofiale, teises matemaatikale.

Prantsuse keskkoolide uued tunni- ja õppekavad pandi maksma alles möödäläinud aasta suvel. Üldse võime ütelda, et prantsuse keskkoolides õppeainete hulk on vähem, ja suurem tähelepanu pöördud üksikuile õppeaineile. Mingisuguseid eritüüpe prantsuse keskkool ei tunne.

Buffoni lütseumis, kus ma käisin, oli 42 klassi.. Tema juhataja, provisor, tunde ei anna, samuti ei andnud tunde tema abi ehk „censeur“. Majandusliku külje eest hoolitsemine oli ökonoomi käes.

Professorite, õpetajate tundide arv nädalas on 14; õppejõudude puudusel tõusis mõnel õpetajal tundide arv nädalas 20-ni. Kirjalikkude tööde eest tasu ei makstud, kõik õpetajad on kohustatud andma õpilastele kirjalikke töid (vähemalt 4 suuremat kirjatööd aastas).

Peale õpetajate olid veel ametis järelevaatajad, surveillants; need tunde ei anna; nende arv oli selles koolis 3.

Õpetajad kõik on ülikooli haridusega; peale ülikooli teadusliku eksami, peab õpetaja tegema erilise komisjoni ees, pärast teatud praktika aastaid, kutseeksami. College'is olla nõudmised õpetajate kohta vähemad.

Internaati kooli juures ei olnud, küll saavad osa õpilasi koolis lõunat, siin nad ka õpivad. Need on n. n. poolpensionärid, nad viibivad koolis kell 8 homm. kuni kella 7 õhtul.

Õppemaks poolpensionäridel oli aastas: väikelaste klassis — 1368 fr., maks tõuseb klassiga, viimases klassis 2.151 fr.

Väljaspoolt, eksternidel 252 fr. kuni 900 fr. (Emk. 13.500).

Huvitav oli ka see, et õpilaste teadmiste hindamisel tarvitatakse 20-pallilist süsteemi.

Tütarlaste keskkoolidest käisin vaatamas Lycée Victor Duruy Boulevard des Invalides. Maja on väga ilus ja ruumikas, vaatamata sellele, et ta oli ümber ehitatud endisest kloostrist.

Käisin ka klassides. Olid horisontaal-lauad, kuid kaunis kitsad. Istuti toolidel. Muidugi laudade kõrgus muutus laste kasvu järele. Füüsika, keemia, loodusloo tarvis olid vastavad klassid tarvilise sisseseadega, laboratooriumid, õmlemisklass, köögiklass, raamatukogu, lugemistuba jne. Laulmise ja mängu tarvis eri toad (klaveriga). Käisin ka internaadis. Igas toakeses 2 — 4 voodit, laud, toolid, kapike, toaleti- ja riiehoiuruum, eesriidega piiratud. Kooli ümber suur park.

Internaadi ruume kasutavad suvevaheajal (24. VII — 1. X-ni) sagedasti mitmesugused kursused, kes suveks Pariisi sõidavad. Eelmisel suvel kasutanud neid õpetajad Tsehhoslovakkiaist.

Kool on üldiselt korraldatud analoogiliselt poeglaste iütseumile.

Keskkooli osas oli kaks sektsiooni: 1) sektion baccalauerat neile, kes kavatsevad astuda ülikooli; peale selle sektsiooni lõpetamist astuvad nad samuti filosoofia- või matemaatikaklassi, ja 2) sektion diplome neile, kes astuvad administratiivametisse, kõrgemasse kaubanduskooli või naistehnika-kooli.

Tunnikava läheb poeglaste kooli omast lahku.

Käsitööd, laulmist ja muusikat, võimlemist õpetatakse kõigis klassides; majapidamine on vabatahtlik, ka tantsimist õpetatavat.

Tundide arv nädalas 19 — 21 (vabatahtlikkude ainetega kokku). Õpetajate tundide arv nädalas oli samane, nagu meeskoolides. Õppejõud olid kõik naised, välja arvatud ladina keele õpetaja.

Keskmine õppemaks 725 fr aastas, internaat 4000 fr aastas. Vaesemad õpilased vabastatakse õppemaksust, ja an-

takse neile internaat ja õppevahendid hinnata.

Õpilasi võetakse eksamiga vastu. Kui algkoolist keskkooli osasse soove rohkem, on eksam arvutamises ja prantsuse keeles. Ühest klassist teise saab samuti eksami teel kõigis ainetes. Teadmiste hindamine 20-pallilise süsteemi järel.

Üldiselt avaldas see kool väga hea mulje.

Lõpuks veel *Pariisi kutsekoolidest*.

Nagu eespool tähendatud, õpetatakse käsitööd kõigis algkoolides. Tal on siin täiesti kasvatuslik ülesanne. Ta ei taha valmistada ette ühelegi elukutsele, vaid ta ülesanne on arendada manuaalseid omadusi, arendada nägemist. Alguses on materjaliks peaaesjalikult paber ja papp, kuid vanemais klassides õpetatakse poeglastele puu- ja rauatööd; töö on ühendatud joonistamisega; tütarlastel on õmblustööd, toiduvalmistamine, pesupestamine ja -lappimine. Teiselt poolt arendab joonistamine maitset ja vaatlemisvõimet. Ühe- ja kaheaastastel täienduskursustel, mis töötavad suure osa algkoolide juures, on antud praktilistele ainetele veel suurem ulatus, kuid ka siin ei anna ta elukutselist ettevalmistust. Tütarlaste õppekava siht on siin anda tulevasele emale praktilisi oskusi perekonna eluks.

Mõnes koolis on praktiline ettevalmistus pandud laiemale alusele. Õpilast tutvustatakse elukutsete tegevusaladega, et noorel inimesel oleks võimalik valida elukutse oma kalduvustele ja võimistele vastavalt.

Kutsekoolid on väga mitmesugused, nõnda et võimata oli omandada üldist ülevaadet selle lühikese aja jooksul, mis ma võisin pühendada Pariisi kutsekoolidele.

Kõige enne töötavad Pariisis *õpipoiste kursused* (cours d'apprentis). Nende kestvus on üks aasta, neile võetakse vastu poeglasi algkooli lõpetajaid, kes tahavad täiendada oma haridust ja omandada praktilist oskust. Aasta pärast astuvad nad töökotta tööle. Need kursused on kohandatud järgmistele erialadele: tiserid, tiserid-ebenistid, lukusepad, mehaanikud, modelleerijad ja mehaanikud-konstruktorid.

Päevaste tehniliste kursuste ülalpidajaks on Pariisi linna omavalitsus ühes kutseorganisatsioonidega („société de protection des apprentis“ ja „Chambres syndicales“). Linn annab ruumid ja valgustuse, sündikaadid (analoogiline meie kaubandus-tööstuskojale) kannavad õppejõudude palgad ning muud kulud. Need kursused töötavad igapäev oktoobrist kuni mai või juuni lõpuni. Kursustel õpetatakse õpipoistele teoreetilisi aineid (joonistamine, matemaatika, elekter jne.). Need kursused on tiseritele, plekiseppadele ja tööstusliikude elektritöökodade õpipoistele.

Linna äärtel töötab väga palju *tehnilisi õhtu-kursusi*. Nende ülesanne on anda noortele tööliste täiendavalt teoreetilisi ja praktilisi teadmisi. Nende kavad on samad, mis päeva-kursustelgi.

Edasi töötavad Pariisis väga suured ja eeskujulikud *erikoolid*, kus praktiline ja teoreetiline ettevalmistus omandatakse täielikult koolis, need on n. n. „*écoles professionnels*.“

Neid koole on 13, — 5 poeglastele, 8 tütarlastele. Nad töötavad kõik n. n. täienduskogu järelevalvel (conseil de perfectionnement). Sellest nõukogust võtavad osa järgmiste asutuste esindajad: linnanõukogu (volikogu), sündikaatide, töösturite, kunstnikkude ja tööliste esindajad. Nõukogul on väga suur tähtsus: sel teel töötavad koolid kontaktis eluga ja tööstusega, koolid on selle koostöö tagajärjel tõesti elulised ja suudavad täita praktilise elu nõudeid; mõned neist on muutunud keskkohadeks, mille ümber koonduvad kompetentsed tehnilised jõud, ja kus kõik küsimused, mis ühendatud selle elukutsega ja tööstusliku erialaga, leiavad põhjalikku valgustust. Koolid on seega ühtlasi tööstuse edu tähtsamad tegurid.

Õppus on maksuta Pariisist pärit noortele inimestele. Kui perekond ei suuda ülal pidada, saab õpilane täieliku ülalpidamise koolilt. Ka saavad õpilased, tütarlapsed teisest aastast, poeglapsed kolmandast aastast, tasu tehtud asjade eest, mis nad koolis on valmistanud ja müügile lähevad.

Kooli lõpul saavad õpilased eksami järele sellekohase diplomi. Et töösturid

ühendust peavad koolidega, siis leiavad õpilased kohe teenistuse.

Koolide juures korraldatakse erikursused neile, kes juba kooli lõpetanud ja erialal töötavad, et mitte maha jääda tehnika arenemisest.

Kooli ruume ja sisseseadeid kasutatakse vabal ajal edasi täienduskursuste tarvis *tööstusõpilastele* neil aladel, milles nad töökodades ei saa küllalt tarvilist ettevalmistust, nad täidavad seega sama ülesannet, mis Saksamaal n. n. Berufschulen, olgugi, et nad tööstusõpilastele pole sunduslikud.

Pean juure lisama, et võimlemisele pannakse neis koolides suurt rõhku.

Poeglaste kutsekoolid on järgmised: 1) école Boulle (eriala mööbel), 2) école Diderot (eriala raud ja puu), 3) école Estienne (raamatuga ühendatud erialad), 4) école des arts appliqués à l'Industrie (tööstuskunstikool), 5) école Dorian (puu ja raud).

École Boulle, rue de Reully 57 asub suures majas, mis tuletab meele vabrikut. Sealsamas kõrval asuvad ka lasteaed ja poeglaste ning tütarlaste algkool. Kool on oma nimetuse saanud kuulsa Louis XIV aegse tisermeisteri Charles-André Boulle'i järel.

Kool kuulub linnale, õpetajate palgad maksab riik, ka sündikaadid võtavad osa kooli kuludest.

Kooli juures on komitee, kellel kooli sisemise elu kohta suur tähtsus, ta liikmed on valitsuse, linna ja sündikaatide esindajad, direktor ja selle abi.

Koolil on kaks osakonda: 1) mööbli osakond (section du meuble) järgmiste erialadega: ebenistid ühes puu mosaiiktöödega, puu ja kivi nikerdamine, kunstmööbel ja sadulsepad, 2) metalli osakond: metalli nikerdamine, treimine, graveerimine kalliskividel ja kivinõudel, pronkstööd.

Kool koosneb 2 astmest: 1) *Alamaste*, seal kestab õppus kolm aastat, vastu võetakse õpilasi võistluse teel algkooli ettevalmistusega; tahtjaid kooli astuda on väga palju, isegi lütseumi lõpetajaid. Õpetus on maksuta; ta kestab iga päev kell 8 kuni kella 6-ni, kahtunnilise vaheajaga lõunal. Lõunat süüakse koolis. Enne lõunat on teroreetilised tunnid, pärast lõunat töö töökodades.

Vaesemad õpilased saavad maksuta lõunat ja peale selle toetust. Kool lõpetatakse erilise eksamiga, millest võtavad osa töösturite esindajad.

Faremad lõpetajad võetakse vastu II-se *kõrgemasse astmesse*, kus õpetus kestab veel 2 aastat, ja noori inimesi täiendatakse eriliselt veel kunstilisest küljest.

Õpetajad on kahesugused: a) teoreetiliste ainete õpetajad, lõpetanud tehniliste õpetajate seminari (école normale de l'enseignement technique), nende tundide arv nädalas on 20, kuna õpilaste järelvalve eest nad saavad eritasu 2 nädalatunni tasu suuruses; b) töökodade juhatajad komplekteeritakse töösturite hulgast võistluse teel, nad on harilikult kõige paremad töömõistjad. Nende töö kestab kell 1 — 6 õhtul. Palk oli detsembris 14.000 fr. aastas. Mõnel neist on väljaspool kooli töökodad.

Käisin ka klassides. Nad olid suured ning avarad, tööriistadega ja masinatega varustatud. Huvitav, et töökodades kõik 3-me aasta õpipoisid töötasid korraga üheskoos ühe õpetaja juhatusel.

Õpilasi selles koolis oli 300.

Koolis korraldatakse õhtuti vabal ajal erikursused, teoreetilised ning praktilised. Nõnda korraldatakse kursusi mööbliäride müüjatele ja teenijatele, joonistajatele, dekoraatoritele, kunstnikkudele jne.

Teistest koolidest käisin ma „*École Estienne*“s, (Boulevard Auguste-Blanqui 18). See kool valmistab ette kõigile erialadele, mis on ühendatud raamatuga. Kuulub samuti Pariisi linnale, nagu eelmise koolgi. Üldse on esindatud siin 18 elukutset: nimelt, *litograafia alal* (4 eriala): 1) litograafiline joonistamine ja kromolitograafia, 2) litograafiline ilukiri, 3) graveerimine kivile, 4) trükkimine (käega ja masinaga); b) *tüpopraafia* (4 eriala), d) graveerimine (4 eriala); e) *fotograveerimine* (2 eriala); h) *kõitmine* (2 eriala): kõitmine ja kuldamine.

Õpetus selles koolis kestab 4 aastat, vastuvõtmise tingimused nagu eelmiseski koolis, samuti ka tööaeg ja õppejõud. Kooliaasta kestab septembrist juuli lõpuni ja jagatakse kolmeks trimestriks.

Koolis on 10 klassiruumi ja 15 töökoda, administratsiooni-ruumid, materjalide-ruumid, võimlemissaal, söögisaal ja klubiruum. Kooli kasutada on suur raamatukogu ja vastav muuseum. Muidugi on kõik ruumid rikkalikult kõigi tarbetega varustatud.

Sel momendil, kui ma selles koolis käisin, viibis seal komisjon linna töösturite esindajaist, et hinnata õpilaste tunde, mis olid pandud välja saali.

Teistes poeglaste koolides ma ei käinud. Kuid nagu mul kasutada olevaist andmeist näha, on nad kõik analoogiliselt korraldatud: suur väljavalik vastuvõtmisel, põhjalik ettevalmistus teoreetiliselt ja praktiliselt, suur erinemine, side tööstusega, eriliselt andekatele ja osavatele täienduskursused. Ja tõesti, sarnaselt ettevalmistatud meistrid tunnevad tööd põhjalikult, nad on peale selle kunstiliselt ette valmistatud. Kunst on ühendatud tööga.

Naiskutse alal tegutsevad 8 kooli.

Suurem osa neist valmistab ette naiskäsitöö aladele. Üldse on nad samuti organiseeritud, nagu poeglaste koolid. Õpetus kestab 2 aastat, millele järgneb täienduskursus. Ma käisin näit. *École professionnelle Elisa Lemonier* 4, rue des Boulets. Koolis on esindatud järgmised erialad: 1) tikandus (broderie), 2) õmblemine, ülikonnad, mantlid jne., erikursused valmistavad ette juurelõikajaid, 3) korsettide valmistamine, 4) joonistamine (plakatid, graveerimise, moodide, tikanduse tarvis jne.).

Peale selle on teoreetilised tunnid: üldhariduslikud ja tehnilised. Ka siin on tung suur. Võetakse vastu eksamiga: prantsuse keel, arvutamine, joonistamine ning õmblemine.

Muidugi olid ka siin ruumid avarad, valged ja puhtad.

Igale lauale oli töökodades asetatud elektrilamp.

Teine kool, kus ma käisin, oli *École municipale Emile Dubois*, 14 rue Emile-Dubois.

Koolis on esindatud järgmised erialad: mööbli ja kostüümide tikandus (broderie), moodid, korsetid, poisteülikonnad ja meeste vestid, ülikondade valmistamine.

Õpetus 2 aastat, 3-mas aasta täienduskursus. Kõigile antakse õpetust toiduvalmistamises ja majapidamises. Ka siin ilusad, kõrged, valged töökojad, võimlemissaal, söögisaal, köök, tuš.

Teistest tütarlaste koolidest nime-tame veel *tööstusliku joonistamise kool*, rue Duperré, (*École des Arts appliqués à l'industrie*), tal on 2 astet à 3 aastat, ja kaubanduskool.

Kõigis neis koolides on erinemine võimalikult sügav. Arusaadav, et on suured ka töötajajärjed ja edu igal erialal.

École nationale des arts et métiers, riigi kunsti- ja tööstuskool, rue de l'hôpital. See on kõrgem kutseõppeasutus, ta valmistab ette tegelikke inseneere raua-, puutöö ja elektrialadel.

Vastu võetakse suure võistluse teel, eksamitel nõutakse eelteadmisi kõrgema algkooli kavade ulatusel (10 aastat). Eksam on kõigis ainetes, ka joonistamises (tööstuslik ning sulega), käsitöös ja võõrais keeltes.

Õpetus 3 aastat. Igal aastal võetakse vastu 100 õpilast. Töö kestab iga päev kell 8—11 teoreetilised tunnid ja peale lõunat kell 1—6 praktilised tööd töökodades. Töökodades valmistatakse mudeleid, võimalikult ka tarbeasju. Õpetus on põhimõtteliselt maksuline, kuid tegelikult suurem osa stipendiaate saavad riigilt toetust ning lõunat. Väljamaalasi võetakse vastu ministeeriumi loal. Vaatasin järgmisi töökodasid: rauatöökoda, mehaanikatöökoda, sepatöökoda, elektritöökoda. On olemas keemia, füüsika-tehnoloogia laboratooriumid, suured joonistamisesaalid jne. Alumisel korral laialised söögisaalid.

Sama õppeasutusega oli ühendatud *tehniliste õpetajate seminar* ühise juhatause all. Kuid aega oli mul vähe, mul oli veel šveits ees, polnud aega minna sellesse õppeasutusse.

Samuti jätsin ma kõrvale ka teised koolid, kuigi neis võis olla palju huvitavat.

Mis mul üldse prantsuse koolides silma paistis, on võistlus. Algkooli lõpetamisel eksam, keskkooli lõpetamisel väga tõsine katsumine, mille korraldab ülikool, kutsekoolidesse astumisel eriline väljavalik, ka on katsumised eri-

lised koolijuhatajate tarvis, seminaride õppejõudude tarvis, koolidirektoritele, kooli revidentidele ehk inspektoritele jne. Kutsekoolides näeme kaugelulatavat erinemist, kitsal alal töötatakse kaua; erilist rõhku pannakse praktilikale; tööd on palju, iga päev 8 tundi, ka laupäeviti; see ei ole naljaasi. Kutsekoolides pannakse väga suurt

rõhku maitse arendamisele, kunstilisele ettevalmistusele. Sellepärast ongi prantsuse tööstusesaadused nõnda suureväärtuslikud ja kunstimaitiselised. Kutsekoolid on ühendatud tööstusega, nad on seotud eluga, nad kujunevad tööstuse tarvete järele; kuid teiselt poolt mõjuvad nad tööstuse arenemise ja taapinna tõstmisele.

Kuidas hoolitseda suvel õpilaste arenemise eest.

H. Summer.

Ammu on möödunud aeg, kus arvati, et edukas kasvatus on võimalik ilma eriteadlasteta. Sellest on siis ka tekkinud tarve, et saadetakse lapsi mitte ainult kooli, vaid ka lasteaedadesse. Mida kaugemale ühiskond areneb, seda suurem tarvidus tekib eriteadlaste järele.

Loomulik oleks selle tõttu, et lapsed võiksid väikeste vaheaegadega aasta läbi õpetajate juhatusel areneda. Ainukeseks põhjuseks, miks see nõnda ei ole, on meie rahva kehvus. Tahtakse laste tööjõudu ära kasutada majanduslikult.

Ühtlasi toob aga sarnane töökorraldus majanduslikult kahju. Õpetajad ei saa töötada oma alal tarvilisel määral, olgugi et kõik kulud kantud. Seda asjaolu tuleks võtta tõsiselt arvesse. Pike-ma tööajaga saaks riik paremini ettevalmistatud kodanikke; pikem tööaeg oleks seetõttu igatpidi soovitav.

Ennem aga kui jõutakse sellele arusaamisele, läheb veel palju aega. Kord aga jõutakse sellele otsusele kindlasti.

Praegu on aga asi nõnda, et õpilased pika vaheajaga võõrduvad vaimlisest tööst. Psühholoogiliselt on tehtud kindlaks, et vähene vaimline töö ennast õige pea tunda annab. Inimene jääb tõntsiks, kui ta on tööst eemal.

Mis peab aga sündima laste arenemisega, kui nad jäetakse neli kuud järjest omapead, kui nende arenemist keegi silmas ei pea? Isegi kirjandust ei ole neil võimalik kasutada, sest kooli raamatukogud on siis harilikult suletud. Ometi oleks aga nüüd paras aeg kirjanduse kasutamiseks.

Mitte ainult kooli raamatukogust ei peaks lapsed saama kirjandust, vaid õpilaste lugemisringid peaks jätkama ka suvel oma tööd, et uus kirjandus oleks alati saadaval.

Lugemisringide loomisel tuleks pida silmas, et ühte ringi sarnased õpilased astuks, kes hõlpsasti võiksid kirjandust teine-teisele edasi anda.

Kui siis veel lugemisringid omavahel kirjandust vahetaksid, oleks astutud suur samm laste vaimlise arenemise eest hoolitsemises.

Kirjanduse saamise võimalusest üksinda oleks aga vähe. Nii noored lapsed vajavad juhtimist. Neile peab näitama, mida lugeda ja kuidas lugeda. Selleks on suvised õpilaste koosviibimised väga tarvilikud.

Sarnaste koosviibimistega on minu tegevuspiirkonnas juba paari aasta jooksul katseid tehtud. Kogemused näitavad, et sellest on suur kasu.

Töökava on olnud harilikult järgmine: laulmine, ühine lugemine ja loetud töö arutamine, valguspildid, mängud ja õpilaste läbirääkimised klassijuhatajatega iseseisvate tööde üle nii väga mitmesugustelt aladelt. Ühtlasi on sel päeval ka raamatutevahetamine.

Lugemisringid võivad ka siin omavahel kirjandust vahetada.

Kõik kokkutulnud lapsed soovivad harilikult raamatuid vahetada. Sellest on näha, et tung lugemiseks on suur.

Värskest ja rõõmsalt minnakse jälle koju, et paari nädala pärast uuesti kokku tulla.

On võimalik tähele panna, et niisugune töötamisviis vähendab märksa

pika suve halvavat mõju vaimlisele arenemisele. Kõik raamatukogus leiduv parem kirjandus kasutatakse ära täielikult. Kui suur võit on see õpilase arenemises, on selge pikema jututagi.

See on tee, mis õpetab lapsi töötama iseseisvalt ja ühiselt kirjandust muretsema, kusjuures igal ringi liikmel on selge, mis tähendab ühistegevus.

Need pedagoogilised väärtused tasuvad mitmekordselt kasvatajate vaeva. Noored lapsed kasvavad niisuguse juhtimise abil tõsisteks kultuuriinimesteks.

On võimalik arvata, et niisugused kasvandikud ei lõpeta omas enamuses süstemaatilist enesearendamist viimase koolitöö päevaga, vaid kooli lõpetades nad vast asuvad tõsiselt selle töö juure. Neil on selleks juba tee näidatud.

Senised katsed on viinud õpetajaid, kes kogumispäevi korraldasid, äratundmisele, et seda teed tuleb edasi samuda. Tulgu nendega kõik teised kaasa, nõnda et aasta hiljem juba võime võtta küsimuse üldkongressi kavasse, kus kogemuste põhjal võime määrata kindlaks juhtnöörid.

Karskus.

Kavatsusi koolikarskustöö alal.

J. E.

Teatavasti asutati karskustegelaste eestvõttel läinud aastal õpetajate karskuskasvatusliit. Liidu avamiskoosolek peeti 30. okt. l. a. Tallinnas. Esialgu pole noore liidu tegevusest laiemalt kuulda olnud, mis seletatav sellega, et liit viibis pikemat aega omas tegevuses ettevalmistumise ajajärgus. Suuremat tegevust takistas ühelt poolt summade, teiselt poolt vastavate tööjõudude puudus, samuti ka selgitamata vahakord Eesti Karskusliiduga ülesannete jagamises.

Nüüd on kõigist neist takistustist saadud üle. Eesti karskusliiduga on sõlmitud kokkulepe ülesannete jagamise ja tööjõudude ühise kasutamise asjus, mille järele koolikarskustöö jääb täies ulatuses õpetajate k-liidu hoolde. Liit on arutanud üksikasjaliselt läbi oma tegevuskava ja otsustanud asetada esiplaanile välise töö, peasjalikult nõuandetöö kohtadel ja koolide instrueerimise koolikarskustöös. Selleks paneb ta esialgu kaks organiseerimisvõimelist rändavat karskusõpetajat-istruktorit ametisse, kelle ülesandeks tegevuse elustamine kohtadel ja tarviline nõuandmine ja instrueerimine ja kellest teine ühtlasi liidu palgalise sekretärina juhatab liidu tööd, viib ellu juhatuse ja peakoosolekute otsuseid ja esitab uusi kavatsusi ja ettepanekuid juhatusele. Sellele kohale loodetakse saada senist Eesti karskusliidu karskus-

kasvatusinstruitorit, kes karskusliidu juures pikemat aega töötades omandanud vajalised kogemused selleks tööks.

Laiemat avalikku tegevust alates on liit kõige pealt hakanud korraldama *vabatahtlikku lastekarskustööd lootusringide* (Band of Hope, toivonliitto) liikumise näol, sest et see on väga suure tähtsusega karskuskasvatustöö ala. Lootusring pole muud midagi kui algkooli-ealiste laste primitiivne karskusselts, mis töötab mõne vanema isiku (õpetaja) juhatusel, pidades iga kuu paar koosolekut, mille kavas lühike kõne, laul, mäng, deklamatsioonid jne. Sellel tööl puudus tänini meie koolides süsteem ja selge kava. Aeti läbi juhusliku töökorraldusega. Õpetajate k.-liit tahab laiendada seda liikumist ja juure otsida selleks uusi tegevusvahendeid ning uuesti korraldada ja järjestada seniseid töövõimalusi.

Nüüdsest peale tahetakse korraldada igal sügisel ühiselt teiste karskusliitudega *karskusnädal* (võimalikult novembri algul), mille kestes iga kool oma valikul võib tarvitada ühe päeva karskusõpetuse ja õpilaste karskuskoosolekute korraldamiseks. Sel puhul peavad lootusringid oma aastakoosolekuid ja määravad talvised tegevuskavad kindlaks.

Oluliseks ülesandeks jääb igal lootusringil talve jooksul töötada läbi teatud peatükk või eriküsimus alkoholoogia alalt ja õppida kätte, millest siis hiljem

korraldatakse laste *karskusvõistluskirjutus*. Kõik võistluskirjutusest osavõtjad saavad mälestuslehed, kuna paremaile kirjutajaile jagatakse auhindadeks väikesi raamatukesi. Selle ettevõtte kaudu suudetakse *laste abil karskusküsimus tuhandesse kodudesse kanda ja talle vaikselt viisil suurt poolehoidu võita*.

Võistluskirjutusist osavõtjale määratud mälestuslehtede ja auhindade väljaajamist tuleb toimetada *lootusringide kevadpäeva* puhul, missugust tähtpäeva tuleb pühitseda pidulikult kõigis lootusringides. See on ühtlasi ka lootusringide talvise töö lõpetamise ja kokkuvõtete tegemise päev.

Esimese sarnase lootusringide kevadpäeva õp. k-liit korraldas käesoleval kevadel 30. apr. ja 1. mail, mis oli ühtlasi esimeseks liidu avalikuks esinemiseks. Seekord pole veel võistluskirjutust olnud, seepärast ei olnud ka kavas mälestuslehtede ja auhindade väljaajamist. See lootusringide kevadpäeva oli ülemineku tähtpäev senisest üleriiklikust kevadisest karskuspühast uuele lootusringide kevadpeo päevale, seepärast sisaldas ta seekord osaliselt veel endise karskuspäeva elemente, muuseas karskustunnid 30. apr., mis edaspidi jäävad karskusküsimusele ajaks.

Lootusringide töö edukaks arendamiseks on vaja *vaimustatud juhte*, kellel on selle töö kordaminekuse ja edusse kindel usk ja tegevuse korraldamiseks vastavad teadmised ja kogemused. Selle nõude rahuldamine on olulisemaid õpetajate k-liidu ülesandeid. Et sel alal midagi korda saata, seks korraldab liit enne õppetöö lõppu *seminaride ja pedagoogiliste kursuste lõpetajatele mõned loengud*, et äratada tulevastes õpetajates karskuskasvatustöö vastu eriti huvi ja tähelepanu. Ühtlasi annetak liit igale lõpetajale väikese pakikese kõige tarvilikumad materjali ja juhiseid, et hõlbus-tada selle töö alustamist kohtadel.

Igal aastal tahab liit korraldada lühikese (aumbes nädalapikkuse) karskuskursuse algkoolide õpetajaile. Kursuste kavas on karskusõpetuse korraldamine juhustundide näol ja eriti ühenduses kõigi õppeainetega ühes vastavate proovitudidega, vabatahtlik laste karskustöö

ja loengud alkoholoogiast ja üldisest alkoholivastasest võitlusest, peale selle vaieluskooosolekud ja mängutunnid. Esimene sarnane kursus peetakse eelseisval sügisel septembri algul Tartus. Sel puhul loodetakse muretseda kursustest osavõtjatele tarvilisi erisoodustusi.

Oma ajakirja väljaandmise mõtte liit on jätnud katki, sest et selleks ei ole olulist tarvet. Teoreetilistele kirjutustele ja olulisemale kroonikale annab loodetavasti „Kasvatuse“ toimetus „Kasvatuse“ veergudel ruumi, sõnumikud ja jooksev kroonika loodetakse avaldada üldises ajakirjanduses ja Eesti karskusliidu „Kül-vajas“, kuna koolidele karskusküsimusele, võistluskirjutusteks ja lootusringide kevadpühaks järjekindlalt toimetatakse ja saadetakse kätte erilised materjalide vihud. Selle näitena esineb tänavuseks lootusringide kevadpühaks toimetatud vihik „Noorte töö“ I, mis hakkab ilmuma edaspidi jätkuvalt ja täidab teatud määral liidu ajakirja ülesannet. Peale selle püütakse olemasolevaid laste ajakirju täiendada karskusküsimuse materjaliga ja sõlmida nendega tarbekorral erikokkuleppeid.

Neile loeteldud ettevõtetele ja kavat-susile liitub veel rida mitmesuguseid ettevõtteid ja algatusi, millest mõned kestva iseloomuga, teised aga ühekord-sed. Viimastest väärivad erilist tähele-panu rahvusvahelise karskuskongressi puhul rahvusvahelise õpetajate karskus-liidu ülesandel korraldatavad õpetajate koosolekud. Nendest on esimene rahvus-vahelise õpetajate karskusliidu liigete töökoosolek, kuna teine korraldatakse avaliku kõnekoosolekuna, kus mitmed välismaade karskuskasvatustegelased esi-nevad ettekannetega. Eesti poolt esineb sellel koosolekul ettekandega seminari-direktor J. Tork, kes käsitab karskus-õpetuse ja karskuskasvatustöö arengu küsimust Eestis.

Noor liit on võtnud oma kanda meie alkoholivastases võitluses suure ja vastutusrikka tööala, kuid ühtlasi on see ka kõige tänuväärsem tööala üldises karskusliikumises, sest just noorsoo kasvatamise ja kodude karskendamise kaudu läheb tee alkoholist vabanemisele.

Organisatsioonide teated

Harju Maakoolide Õpetajate Liidu tegevusest.

Ühingute soovidega tutvumiseks korraldas Liidu juhatus ankeedi. Kolmesteistkümnest ühingust vastasid tähtajaks 9. Saadud andmete põhjal esines juhatus maakonna koolivalitsusele ettepanekuga — korraldada suvel 2—3 nädalane kursus ainetes: üldine pedagoogika, eesti keel (õigekeelsus) ja kodumaa tundmaõppimine — tegelikult looduses. Õppekäikudest kodumaal oli märgitud esimesel kohal Petseri ja Saaremaa. Et aga Petseris sellel suvel hakkab töötama ekskursioonijaam, siis otsustas juhatus õppekäigu korraldamist eriliselt mitte algatada ja soovijate tähelepanu juhtida ekskursioonijaamale.

Välismaa õppereiside asjus oli soove Taani ja Rootsi pääsemise võimaluste loomiseks, millised soovid juhatus kandis edasi Keskkliidule algatamiseks.

Õpetajatepäev otsustati korraldada sügisel, päevakorra kokkuseadmisel arvestades ühingute soove.

Avaldati soovi, et maakonnakoolivalitsus teeks, õpetajate valimisel kutseetika tunnistuse esitamise tingimuseks et õpetajaid, eriti noori, ühinguisse koondada.

Ühingud pooldavad Liidu ettepanekut, et maakonna Liidu tegevust lihtsustada majandusliku kokkuhoidmise mõttes, isegi kuni likvideerimiseni ja ühingute otsekoheselt Keskkliitu astumiseni. Selles asjas mõtleb juhatus esineda kavaga asemikkudekogu koosolekul kui ka koduselt teid otsida kokkuhoidmise ja lihtsustamise sihis.

Õpetajate-toa leidmiseks Tallinna sõitudel on Liidul maakonna koolivalitsusega läbirääkimisi ja lootusi; õpetajate kodu asutamisest mõnes endises mõisas on juhatus loobunud, sest senised aastaid kestnud otsimised ei ole andnud tagajärgi.

Kooperatiiv „Töökooliga“ on juhatus astunud elavamasse ühendusse, et see asutus õpetajaile lähemale viia ja avaldab edaspidi töötajajärjed ühinguile ja koolidele.

Soovimata raskusi on toonud asjaajamise lõpulik ülevõtmine endiselt juhatuselt, mis seni pole lõpule viidud vaatamata korduvatele katsetele.

Juhatuses: esimees — P. Kochtitsky, Sauelt, sekretär — K. Brehm, Keilast, kassahoidja — J. Ratasep, Raelt, ametita liikmed V. Uustalu, Viimsest ja J. Topmann, Harkust.

K.

Hiiumaa õpetajatepäev

peeti 9 10-mal mail s. a., Kärkla algkooli ruumes. Osavõtjaid õpetajaid oli 43.

Õp.-päeva avas Lääne mkna koolivalitsuse nimel kln. E. Enno. Juhatusesse valiti õpetajad: A. Tamberg, V. Kvarnström ja A. Lesk, sekretariaati: Veskberg, A. Aljas ja E. Piik.

Esimesena refereeris õp. A. Tamberg ainel „Missugune peaks olema vahekord õpetaja ja õpilaste vahel. Refer. puudutas vahekordi endises veneaegses koolis ning esitas kolm iseärasust, mida tuleb pidada silmas. 1) Üldine kord 2) Õpilaste koosseis ja 3) Õpetajate koosseis. Veneaegne õpet., kui ametnik, kasvas lapsi igasuguste seinale riputatud reeglitega, ise jäädes kaugele neist.

Väidab sarnase korra positiivseid külgi — üldise töö suhtes, kuna võrdluseks praegust maksvat koolikorda puudutades leiab, et õpilased arusaamisele tulevad, kus õpetaja ei esine mitte käskijana, vaid abilisena, olles igal võimalikul silmapilgul nende seas.

Õpil. hea vahekorra loomisel toonitab refer., et väga palju mõjub asjaolule õhkkond, kust õpilased kooli tulevad, mida õpet. peab igatahes arvestama. Õpet. peab olema suur inimeste-tundja ja väga ettevaatlik — algul — kõnelustes õpilastega.

Järgmise refer. „Eesti keele õpetamine algkooli IV kl. piires“ kandis ette L-mk. kln. E. Enno.

Referent säeb küsimuse: Mis tahame emakeeles algkoolis kätte saada? Leiab, et keskpärane õpilane tuleb viia nii kaugele, et ta oma mõtteid kirjalikult

lühidates, selgetes joontes suudaks üles tähendada, sealjuures teatava tähtsuse andes kirjamärkidele. Lugemistehniliselt tuleb viia õpilane niikaugele, et ta hästi loeks. Täpne kirjamärkide jälgimine loob kergenduse selleks. Õpetajad, tarvitanes kuuldediktaadis pikki lauseid, eksiivad õpilaste meelespidamisvõimete suhtes. Lause unustamine toob esile murde. Leiab, et õpilastele võiks lubada diktaadi puhul raamatust järelevaatamist, soovitab kooskõnelusi, kuid nendes olgu õpetaja ettevaatlik. Keeleõpetajail tuleks säada sisse kooliringkonnas murdsõnade ja muude sarnaste keeleisäralduste jaoks vastavad kaustikud.

Õpet. G. Lauri refereeris „Matemaatika õpetamisest algkoolis“.

Õpet. A. Aljas refer. ainet: „Võimlemine algkoolis“. Refer. väitis, et lastevanemate hulgas on teatud vastolu võimlemisele ja paneb sarnase nähtuse just õpetaja arvele. Refer. näitab selle vastu, kuidas seda ainet meeldivaks ja vastu võetavaks teha.

Õp. Lesk refereeris. „Koolimajast ja selle ümbruse korraldamisest“.

Õpet. päev tegi juhatusele ülesandeks maakonna koolivalitsuse kaudu samme astuda, et koolide majandusliku külje eest hoolt kandvad omavalitsuse kui ka riiklikud asutused oma eelarveisse võtaksid summe koolidele aedade asutamiseks, hoonete ümbruse ja sisemuse kaunistamiseks.

Kln. E. Enno oma referaadis „Klassi probleemid“ seletab selle lause laiemalt, välja jõudes seisukohale, et kooli ümbrus tuleks jagada teatud klassidesse — gruppidesse — ja iga grupp võtta vaatluse alla, äratades seega õpilastes üldse lugupidamist kodumaa vastu ning õpetades kalliks pidama igasugu muinsusi, kui neid leidub kooli ringkonnas.

Päevakorrast langevad välja õpet. I. Palmi referaat „Emakeel algkoolis“ referendi puudumise pärast ja kln. E. Enno refer. „Õpilaste analüüs“.

Igale referaadile järgnesid elavad läbirääkimised.

Õp.-päev lõppes parimas meeolus hilja õhtul kln. E. Enno lõppsõnaga.

Kroonik.

Õpetajate töö- ja palgaoludest välismail.

J. R-o.

(Järg.)

Taani.

Taani avalikkude algkoolide ülalpidajaks on peaausjalikult kogukond (kommun); riigilt saavad kommunid toetust õpetajate palkadeks (umbes pool õpetajate palkade kogusummast). Keskkooe peavad ülal riik, kommunid ja eraisikud. Riigi ülal pidada on 56 gümnaasiumi ja 239 kesk- ning reaalkooli; kommunid peavad ülal 13 gümnaasiumi ja 122 kesk- ning reaalkooli, eraisikud — 10 gümnaasiumi ja 117 kesk- ning reaalkooli.

Keskkoollis nimetatakse Taanis 4 gümnaasiumi alamit klassi, mille kursus lõpetatakse 14—15 aasta vanuses n. n. keskkoolieksamiga. Keskkooli lõpetamisel õpivad need, kes soovivad astuda ülikooli, veel kolm aastat gümnaasiumi klassides, lõpetades selle 18—19 aasta vanuses üliõpilaseksamiga; teised edasi õppida soovijad astuvad kas reaalklassi (üks aasta) või lähevad kutsekooli. Tavaline Taani kesk- ja ka reaalkool ei anna õigust astuda kõrgemasse õppeasutusse. Alljärgnevas õpetajate palgaolude kirjelduses on tarvitatud sõna keskkool vastavalt meie mõistele.

Keskkoolide õpetajate palgad kannab riik tervelt; Kopenhageni kommuni keskkoolide õpetajate palkadest maksab riik $\frac{2}{5}$, kommun ülejääva osa, teistele kommuunidele annab riik palkadeks toetust 300 krooni iga õpilase kohta. Erakoolidest saavad toetust need, keda inspekteeritakse riigi poolt.

Kutsekoolide ülalpidajaks on Taanis peaausjalikult eraisikud ja -organisatsioonid. Ainult üksikuid tehnikakoole peavad ülal kommunid (riiklikke kutsekooe ei ole). Kutsekoolid, millised inspekteeritakse riigi poolt, saavad toetust riigieelarve korras. Kuna kutsekoolide õpetajate ametisse võtmine, palkade määramine ja maksmine, tööaja kindlaksmääramine j. m. kõik ülalpidajate otsustada, puuduvad valitsusasutustel igasugused andmed nende õpetajate seisukorra kohta.

Niihästi alg- kui ka keskkoolide õpetajad saavad palka ühistel alustel muude riigiteenijatega. Õpetaja palk koosneb viiest osast: põhipalgast, teenistusvanuse-lisast, elukalliduse-lisast, konjunktuurilisast ja kohalisast.

Põhipalk ja teenistusvanuse-lisa on fikseeritud palgaseadustes. Elukalliduse-lisa suurus

määratakse kindlaks iga poolaasta tagant elukallidusindeksi põhjal. Praegu on elukalliduslisa abielusolevatele minim. 702 krooni aastas, kuid mitte üle 39% põhipalga ja teenistusvanuselisa kogusummast, vallalistele — minim. 468 kr., kuid mitte üle 20% põhipalga ja teenistusvanuselisa kogusummast. *Konjunktuurlisa* määratakse vastavalt toidu- ja muude tarbeainete hindade konjunktuurile ja olenevalt palga suurusest. Näitena toome konjunktuurlisade tabeli 1. aprillist 1925 a.

kuni	Põhip. ja teenistusv.-lisa (aastas) Tkr.		Konjunktuurlisa Tkr.		%	palgast (põhip. ja teenistvl.)
	1500	35	35	35		
1500	—	1599	531	„	„	„
1600	—	1799	540	„	„	„
1800	—	2399	573	„	„	„
2400	—	2899	588	„	„	„
2400	—	3999	606	„	„	„
3400	—	3899	536	„	„	„
3900	—	4399	651	„	„	„
4400	—	4899	669	„	„	„
5900	—	5399	702	„	„	„
6400	—	6399	732	„	„	„
4400	—	7399	777	„	„	„
7400	—	8399	854	„	„	„
8400	—	10399	954	„	„	„
10400	ja üle	1113	„	„	„	„

Kohalisa maksetakse õpetajale neis kohtades, kus elukallidus, nimelt korteriüüri ja makside suhtes, eriti suur. Sarnasteks kohtadeks loetakse Kopenhagen, kõik provintsilinnad, need külad, kus raudteejaamad, ja mõned üksikud maakommuunid. Nii makseti möödunud aastal koha lisana (aastas):

Kopenhagenis	495 krooni
Suuremais provintsilinnades	450 „
Vähemais „ „ „ „	330 „
Külades, kus raudteejaamad	240 „
Maakommuunides, kus elukallidus suur	120 „

Elukallidus- konjunktuur- ja kohalised on ühtlased *kõigile* õpetajale. Erinevad ainult põhipalgad ja teenistusvanuselisad.

Algkoolide õpetajate põhipalk ja teenistusvanuselisad on 4. ootobri 1919 aasta palga-seaduse järele järgmised:

Linna õpetajail:

Ülemõp. (koolijuh.):	Põhip. a.		Teenistusv.-lisa iga 3 a. tagant		Lõpulik ülemmäär
	Tkr.	Tkr.	Tkr.	Tkr.	
a-rühm	5400	480	480	6360	
b- „	4800	480	480	5760	
Õpetajad:					
a-rühm	2820	360	4620		
b- „	2640	360	4440		

Maa õpetajad:

Esiõpetajad (Forste laerere, koolijuhatajad) ja üksikõpetajad (Enelaerere):			
a-rühm	2640	360	4440
b- „	2340	360	4140
Õpetajad	2100	300	3900

(peale 16 a. teenistust 3600 kr)

Missugused kommuunid maksavad a ja missugused b rühma järele palka oma õpetajale, selle küsimuse otsustab haridusministeerium, võttes aluseks kommuuni majanduslikku jõukust, kusjuures tingimuseks on, et ühe ja sama kommuuni õpetajad peavad saama palka ühtlaste normide järele.

Maakoolides, kus on üle 5 klassi, saavad „esiõpetajad“ (Forste laerere) kooli juhatamise eest lisatasu 50 krooni aastas iga klassi pealt.

Erinormide järele saavad palka:

Eelkoolide õpetajannad (nendel on lühem ettevalmistusae ja kergem kutseksam): põhipalk 1650 Tkr., teenistusvanuselisa 180 Tkr. iga 3 a. tagant, ülemmäär 2550 Tkr.

Abi- ja väikelastekoolide õpetajad: põhipalk 1200 Tkr., teen.-v.-l. 120 Tkr. iga 3 a. tagant, ülemmäär 1800 Tkr.

Talvekoolide õpetajad (Talvised abijõud maakoolides: põhipalk 900 Tkr., teen.-v.-l. 120 Tkr. iga 2 aasta tagant, ülemmäär 1140 Tkr.

Keskkooliõpetajad saavad põhipalka ja teenistusvanuselisa (aastas):

	Põhipalk Tkr.	Teenistusvanuselisa iga 3 a. tagant:	
		Tkr.	Ülemmäär Tkr.
Rektorid (koolijuh.)	7800	600	9000
Lektorid	5400	600	7200
Adjunktid	3480	360	5640
Muud alalised õppejõud	300	360	4800

Töönormid Õppetöö Taani algkoolides kestab vähemalt 41 nädalat aastas. Õpetajate nädalatundide arv on minimaalselt 24 ja maksimaalselt 36. Koolijuhatajate nädalatundide arv on väiksem.

Õppetöö keskkoollides vältab 43 nädalat. Õpetajate nädalatundide arv gümnaasiumides on 27, kesk- ja reaalkoolides 30; ületundide eest maksetakse lisatasu. On õpetaja üle 55 a. vana, võidakse tema tundide normi vähendada 24-ni.

Palkade vastavus elukallidusele. Nagu näha ülaltoodust, on õpetajate palgakorraldus Taanis äärmiselt keeruline, olenev väga paljudest tegureist ja võrdlemine meie oludega seetõttu mitmeti raskendatud. Toome seepärast näited ja võrdlused ainult Kopenhageni õpetajate palgast, kuna asjasthuvitatud võivad ülaltoodud andmete põhjal ise teha kokkuvõtteid muudegi maakotade suhtes.

Noor, teenistusse astuv *algkooli õpetaja* (vallaline), Kopenhagenis sai möödunud aastal: põhipalka 2820 Tkr., elukalliduse-lisa 486 „, konjunktuurlisa 588 „, kohalisa 495 „

Kokku 4371 Tkr., s. o. 415.245 Emk.*), seega kuus ümarguselt 36.000 Emk.

Taani meestöölise elatismiinimum möödunud aasta oktoobris Kopenhageni turuhindade järele oli umbes 13.000 Emk. (toiduratsioon 6500 Emk + 50% muudeks kuludeks), järjekult katab Kopenhageni õpetaja kõige madalam palk 2,7 Kopenhageni meestöölise elatis-

*) Kursiga 1 Taani kroon = 95 Emk,

miinimumi (vastav õpetaja palgaaste Tallinnas oleks 6200 Emk., Tallinna meestöölise elatismiinimum arvatakse 3684 peale; seega võrdub Tallinna õpetaja palk 1,6 Tallinna meestöölise elatismiinimumile). Tuleb aga veel silmas pida seda, et elu Taanis ei ole mitte 4 korda kallim meie omast, nõruda seda võiks järeldada elatismiinimumide võrdlemisest, vaid Taani töölise elatismiinimum on kalkuleeritud välja minnes ainetest ja elutarvetest, milliste kasu-

tamisest meie palkade juures ei saa undki näha kõrgemal palgaastmel seisev keskkooliõpetaja, rääkimata algkooliõpetajast või veel vähem töölisest (selle tõenduseks maksab vaadelda ainult ainetes nomenklatuuri Taani töölise toiduratsioonis, mille toomist, kahjuks, ei luba ruum).

Liigne oleks tuua teisi võrdlusi ja näiteid: ülaltoodustki juba selgub, et meie palgaolud ei kannata mingit võrdlust Taani omadega.

Nekroloog.

Mag. geogr. Jaan Rumma †.

Raske on-see lõök, mis tabas tänavu suviste 2. püha õhtul kell 11 eesti õpetajaskonda. Sui-kus igavesele unele mag. geogr. *Jaan Rumma*.— Kes meie õpetajaskonnast ei oleks tundnud J. Rummat? Ühedele oli ta aratajaks ja virguta-jaks elava sõnaga; teistele virga sulega. Eriti valus on aga mag. J. Rumma kaotus meie väikearvulisele maateadlaste ja geograafia õpe-tajate perele. Selles peres oli tema kahtlemata kõige tusedam ja viljakam töömees. Siin oli tema harrastada eriti tähtis ja põhipanev ala — *kodumaa geograafiline tundmaõpe*.

Kui raske on mõelda, et hoolas töömees kõige paremas mehe eas korraga oma pere-konnast ja tegevuse alalt välja on kistud ja kõigile tema ettevõtetele, kavatsustele armuta kriips peale on tõmmatud! Inimlik mõistus tõrgub siin arusaamast looduse paratamatusest. Paremad nooruse ja mehepõlve aastad õpib inimene, teenib selle juures teisi õpetades omale ülalpidamist, näeb ja kannatab raskusi ja puudu-si... Ja nüüd, kui kõik need raskused juba seljataga, kui mees asub laialise tegevuse-välja keskel, kui veel laialisemad vaated ava-nevad lähemas tulevikus... nüüd korraga ütleb kare surmaingel: *siin on lõpp!* Ei tahaks uskuda, kuid peame! See on juba kord *elu* paratamatu käik!

Kadunu Jaan Rumma lühikeses elukäigus peegeldub meie tusedamate tegelaste elupilt. Ta sündis 22. veebruaril 1887. a. Läänemaal, Velise vallas, Männiku-Ado talus. Varakult avaldus poisikese vaimline erksus. Nii oskas ta selgesti lugeda juba viieaastaselt. Üheksa-aastaselt astub ta kohaliku vallakooli, sealt aga juba poole aasta pärast Velise kreeka-katoliku kihelkonna kooli, mille kursuse lõpetas kahe aasta jooksul. Siis õppis kolm aastat Järvakandi 2-klassilises ministeeriumikoolis. Siit siirdus õpihimuline noormees Tallinna Katariina II nimelisse linnakooli. Linnakooli lõpetamise järele astus ta selle kooli juures olevaile 2-aastastele pedagoogilistele kursustele ning omandas siin algkooliõpetaja kutse. Oli 1907.—1909. a. vallakooli õpetajaks Palukülas (Läänemaal). Siit viis teda tung hariduse järele hiljutiasutatud Pihkva õpetajate instituuti, mille kursuse lõpetas 1912. a. Nüüd määrati ta Tapa kõrgema algkooli õpetajaks, kus ta töötas kuni 1916. a. Siit viis teda ilmasõda lühemaks ajaks

Krasnoje Seloosse vene sõjaväkke, kust ta 1917. a. vabastati teenistusest ajutiselt tervisliku seisukorra pärast. Nüüd töötas kadunu Tallinna linna poeglase ja I. tütarlaste güm-naasiumis õpetajana. 1917. a. sügisel astus ta ühtlasi ka vabakuulajana Peterburi ülikooli. Saksa okupatsiooni ajal võeti temalt ta rahvusliku meele pärast õigus õpetada linna kesk-koolides. Selle järele leiame ta 1918. a. õpe-tajana E. Lenderi eragümnaasiumis Tallinnas. 1919. a. algupoolel võttis kadunu osa Eesti vabadussõjast, tehes kaasa Tallinna kooliõpe-tajate rooduga mitmed lahingud. 1919. a. sügi-sel asus õpetajaks Tartu õpetajate seminari, sellejuures astus ta ka ülikooli matemaatika-loodusteaduskonda maateadust õppima. Juba üliõpilasena võttis kadunu J. R. agaralt osa kodu-uurimise tööst. Oli tasuta vabatahtlikuks assistendiks prof. J. G. Granö juhatusel tööta-vas ülikooli geograafia instituudi kodu-uurimise osakonnas. Ülikooli lõpetas 1922. a. mag. geogr. astmega. Selle järele käis end täiendamas Saksamaal, kust aga mõne kuu järele tuli nõrga tervise pärast kodumaale tagasi 1923. a. sügi-sest alates oli E. K. S-i kodu-uurimise toim-konna juhatajate abiesimeheks ning tegelikuks tööde juhatajaks ja koguteose „*Eesti*“ peatoime-tajaks. Samal ajal oli ta ka ülikooli kodu-uuri-mise- ja geograafia didaktilise-meetodilise seminari juhatajaks.

Laialine oli vara lahkunu tegevusväli. Kõige armsamaks ja õnnistusrikkamaks oli küll kadu-nul ta tegevus kodu-uurimise alal. Määratu suur on töö, mida sellel alal korda on saanud mag. J. Rumma, ise kaasa rühmates ja teisi tegevusele õhutades. Suurejooneliselt kavat-setud koguteose „*Eesti*“ I osa „*Tartumaa*“ ilmus trükist 1925. a. algupoolel, II osa „*Võrumaa*“ on ilmunisel, kuna III osa „*Petserrimaa*“ on trüki jaoks valmis, ka mitmete teiste maakon-dade jaoks oli tal materjale kogutud. Ei jõua siin ruumipuudusel üles lugeda teisi, vähemaid töid ja artikleid kodu-uurimise alalt ajalehtes ja kuukirjades („*Kasvatus*“, „*Loodus*“ jne.). Olgu siiski mainitud siinkohal kadunu J. R. poolt kokkuseatud regionaal-geograafilised üle-vaated kõigi Eesti maakondade kohta, mis ilmusid Riigi statistika keskbüroo poolt välja-antud rahvalugemise materjalide maakonnalistes kokkuvõtetes sissejuhatustena ja saksakeelset

brovüüri „Die Heimatforschung in Eesti“, Tartu (Dorpat) 1925, milles tutvustab väljamaalasi meie kodu uurimise tööde ja nende resultaati-dega.

Sama raske on kaotus ka tegeliku kooli geograafia õpetamise alal. Olles kuni käesoleva aasta alguseni Tartu õpetajate seminaris maateaduse õpetajaks, on J. Rumma saanud meil üheks uue kooli geograafilise voolu rajajaks ja agaraks õhutamaks. Nimetada oleks tema töödest „Maateaduse õppeviis“, mis meil seni ainukene ja omapärane, „Uldine maateadus. õperaamat keskkoolidele“, mis seni juba kahes trükkis ilmunud ja ühisel kaastööl nende ridade kirjutajaga hiljuti välja antud „Euroopa, õperaamat keskkoolidele“. Siis on veel nime-tada venekeelset B. Raikovi järele tõlgitud „Loodusloo praktiliste tööde õppeviis“ ja A. Netshajevi järele tõlgitud „Mere tegevus“ mis ka eriramatutena ilmunud. Suur on ka nende meetodilis-geograafiliste ja arvustavate artiklite arv, mis on ilmunud ajakirjanduses, eestkätt „Kasvatases“ jne. Ei saa ka vaikides mööda minna kadunu poolt koostatud „Eestimaa“, „Euroopa“ ja teiste ilmajagude kontuurkaartidest. Nii näeme siin väga laialist ja mitmekesist tegevusala.

Peale oma mitmekesise teadusliku, ülikooli ja koolitegevuse, võttis kadunu J. Rumma agaralt osa Tallinnas olles Tallinna õpetajate seltsi tegevusest, olles Eesti iseseisvuse algusaegul selle seltsi esimeheks, E. O. L. juhatusel liikmeks ja sekretäriks ja hiljem Tartu E. õpetajate seltsist. Eriti viljakas ja tagajärjeks oli kadunu tegevus algkooli maateaduse kavade ja ka n. n. „ajutiste keskkooli maateaduse õppekavade“ (mis enne praeguseid kavu meil maksmas olid) kokkuseadmise ja arvustamise alal.

Möödunud aasta lõpul II loodusloo-geograafia õpetajate kongressi poolt moodustatud loodusloo-geograafia õpetajate toimkonnas oli

kadunu J. Rumma abiesimeheks ja töötas siin kuni surmani uute algkooli maateaduse kavade koostamisel alatoimkonna juhatajana kaasa.

Et koolidele ja rahvale loodusteaduslikku kirjandust kättesaadavaks teha, asutas kadunu J. R. ühes teiste loodusteadlastega kirjastus o-ü „Looduse“ ja oli siin kauaaegselt juhatusel liikmeks ja kuukirja „Looduse“ toimetuse liikmeks. Samuti oli ta ka „Kasvatuse“ ilmumise esimesel aastal selle toimetuse liikmeks. Lähidaks kaastööliseks jäi ta aga „Kasvatusele“ kuni oma elu lõpuni.

Edasi oleks veel nimetada mag. J. Rumma tegevust üliõpilaste seltsi „Raimla“ loomise alal, missugusel Ü. S. vilistiasseks ta kuni surmani oli, Eesti kirjanduse seltsi asemikkudekogu liikmena, „Vanemuise“ seltsis juhatusel liikmena ja mitmes teises seltsis.

Keset seda laialist ja mitmekesist tegevust tabas J. Rummat hiljuti influentsa, millele hiljem seltsis kõhutüüfus. Kadunu niikuini hädisevõitu tervis ei suutnud haigusele vastu panna ja nii varises manalasse töökam mees. Peale laialise seltskonna jäi kadunut leinama noor abikaasa kahe alaealise lapsega.— Kadunu põrm sängitati maamulda Tallinnas, Rahumäel. Rohkearvuline õpetajaskonna ja teiste kadunu lähemate kaasvõitlejate ja sugulaste pere oli 28. mail Tallinna Pühavaimu kirikus oma paremat ja tasakaalukamat sõpra ja sugulas-taas viimasele teekonnale. Värske hauakungas kattus elavate lillede ja pärgade alla. Viimseid tervitusi hüüti lahkunule kaasa üliõpilaste Seltsi „Raimula“ ja selle vilistlaskogu, Tartu ülikooli, Eesti Kirjanduse Seltsi, Eesti Õpetajate Liidu, tema käälekandja „Kasvatuse“, loodusloo-geograafia õpetajate toimkonna, k-ü. „Looduse“, Tartu Ühisklubi ja vabadussõja aegse kooliõpetajate roodu kaaslaste poolt.

Puhka rahus, elava tegevuse keskelt välja kistud mees! Sinu mõtted ja Sinu aated elavad õpetajaskonnas edasi.

J. Kents.

Kroonika.

Haridusministeeriumi kavatsused.

Haridusminister J. Lattik informeeris 6 mail s. a. ajakirjanikke oma lähemaist kavatsusist hariduspoiiitilistes küsimustes.

Uued koolide tunnikavad saavad valmis veel enne koolitöö lõppu. Keskkoolides oleks uute kavade järgi tunde 32—35, algkoolides 23—22. Järgmine samm on õppekavade ümberkorraldamine ja lihtsustamine, milleks juba valmis üldpilaan.

Keskkoolide võrgu revideerimisel on esimeses joones püütud ära hoida uute klasside avamist ja ette kirjutatud seni-

seid klasse koondada niipalju, kuipalju seda lubab õpilaste arv ja ruumid. On teostamisel keskkoolide ühendamine *Viljandis*. Tahetakse kas sulgeda või ümber korraldada kutsekoolideks keskkoolid Räpinas, Väike-Maarjas, Tapal, Türil, Vändras ja Abjal.

On välja töötatud alg- ja keskkoolide seaduste muutmise eelnõud, millede järgi kavatakse tõsta koolisunduse alammäär 7 aasta pealt 8 peale ja koolivõrgu kinnitamine anda haridusministeeriumi võimkonda.

Õppeainete nimestik korraldatakse ümber. Määratakse kindlaks õpilaste minimaalne arv klassides, kusjuures

keskkoolide juures seda minimumi kavatsetakse tõsta. Keskkoolide lõpetamisel tahetakse ands kaheksa kuud tunnistusi: neile, kes on näidanud keskkoolis õppimisel tarvilist edukust ja annet, antakse tunnistus, mis annab õiguse astuda kõrgematesse õppeasutustesse, teistele aga antakse tunnistus lihtsalt keskkooli lõpetamise üle (ilma ülaltähend. õiguseta).

Koolimaade küsimus kavatsetakse korraldada nii, et igale koolile antakse maad ainult ühe õpetaja (kooli juhataja) norm.

Õppetöö lõpp

käesoleval kevadel on maa algkoolid 5. juunil, keskkoolides ja linna algkoolides 11. juunil kell 12 p.

Uute õpilaste vastuvõtmine

linna koolides on määratud 12. ja 14. juuni peale.

Kirjalik eksam keskkoolide lõpetajale esimeses võõras keeles

oli 31. mail s. a. Haridusministeeriumi poolt saadeti eestikeelsete koolidele (kinnipitseeritud ümbrikuis, mis avati eksami päeval õpetajate ja õpilaste juuresolekul) kolm teemat:

1. Arbeiten und nicht verzweifeln.
2. Mein Vaterland. (Ein Brief nach Deutschland).
3. Schiller und Goethe.

Irboska ekskursioonjaam.

EÕL. loodusloo- ja maateaduse õpetajate toimikond korraldab 8-12. juulil s. a. Irboskas ekskursioonjaama (läinud aastal oli samasugune Toilas).

Töökavas on ette nähtud:

Ümbruse geoloogia — lademed, juhtkivistused, profiilid, kaardid; geoloogiliste kogude valmistamine ja korraldamine (ass. A. Luha).

Geograafilised kaardid ja profiilid; ümbruse geomorfoloogia.

Lõuna-Eesti taimestik ja selle iseärasused (mag. J. Port). Veekogude elustik — putukad, lüljalgsed, planktanid, vetikad, veekogu elu üldse (dr. A. Audova).

Ekskursioonide metoodika (dir. J. Käis). Ümbruse arkeoloogia ja ajalugu

(stud. E. Laid). Etnograafilised ekskursioonid (dr. J. Manninen).

Tööde üldjuhatajaks on A. Luha, kellele tulevad saata sooviavaldused osavõtu kohta (aadress: Tartu, Aia t. 45, Geoloogia instituut). Sooviavaldustes tuleb tähendada: 1) eesnimi ja nimi; 2) kool ja aine; 3) eelharidus; 4) vanadus; 5) aadress.

Osavõtt vaba kõigile, eestkätt loodus- maateaduse ja koduloo, õpetajaile. Osavõtjateks märgitakse ülesandmise järjekorras 60—80 inimest.

Kohale tuleb sõita 7. juunil.

Jaamas kavatsetakse korraldada ühisköök. Ülespidamiskulud ei tõuse arvatavasti üle 150 marga päevas.

Kaasa võtta:

Tööriided, veekindlad saapad villaste sukkadega, aluskott, padi, vaip, lina; lusikas, nuga, kahvel, taldrik, kruus, käterätt; päevaraamat, märkuste blokk, nummerdatud tsekiraamat; vasar, kompas, mall, kolmnurk, joonlaud, pliiaatsid, taskutsirkel, taskunuga; luup, pintsett, suurem nuga (puss), pappkaaned nõõridega ehk botaniseerimiskarp (vineeripinaal) taimede korjamiseks, ajalehepaberit, taimede määraja. Soovitav, kellel võimalik, kaasa võtta ka mikroskoop ühes tarvetega, selja- ehk küljekott, taimede kuivatuspress.

„Noorusmaa“.

Eesti Õpetajate Liit on annud välja juba viis numbrit noorsoo ajakirja „Noorusmaad“. „Noorusmaa“ on määratud peamiselt algkooli vanemate ja keskkooli nooremate klasside õpilaste lugemismaterjaliks. Niisugusena ta on praegu ainukene ajakiri Eestis. Esimesel poolaastal ilmus „Noorusmaa“ korra kuus, teisest poolaastast aga hakkab ilmuma kuus kaks korda.

Noorsugu vajab head pedagoogiliselt valitud lugemismaterjali, vajab elavat isetegevust ja otsusvõimet, arendavat sõpra, kes aitaks kasvatada nooris maitset ja arusaamist kirjandusest kunstist ja üldse kogu ümbritseva elu nähtusist. „Noorusmaa“ tahab olla eestkätt noorsoole sääraseks teejuhiks ja sõbraks.

„Noorusmaa“ toob lähemaid algupäraseid töid eesti kirjanikelt ja väärtus-

likke tõlkeid väljamaa autoreilt. „Noorusmaas“ antakse ülevaateid ja selgitavaid artikleid kunsti-, kirjanduse- ja teaduseilmast. „Noorusmaa“ „Noorte vald“ annab noorile võimaluse kirjandusliku ja kunstilise isetegevuse avaldamiseks ja juhib teadlikult ning arendavalt noorte loomiskatseid. Igas numbris toob „Noorusmaa“ rea huvitavaid ülesandeid ja töid noortele lahendamiseks ja annab nende eest auhindadena noorile head kirjandust ja noorile huvitavaid ja vajalisi asju.

„Noorusmaa“ huvitavus ja elulisus muidugi ripub suures määras lugejaskonnast. See võib kasvada ja tõusta siis, kui ettevõtte majanduslik külg on kindlustatud, ja kui ajakirja ümber koonduvad tellijatena ja lugejatena suur toetajate pere.

„Noorusmaa“ ei ole miski äriiline ettevõte. Teda annab välja õpetajate kutseorganisatsioon, ja sellepärast tuleb oodata „Noorusmaa“ igakülgist toetust esijoones kõigilt eesti õpetajailt. Et ajakiri oleks kõigile kättesaadav, on ta hind võimalikult madal. Esimese poolaasta tellimishind on 100 mk., teises poolaastas aga, kus numbreid ilmub kaks korda enam, on ta hind 200 mk.

Eesti Õpetajate Liit pöörab eriti kõikide kooli juhatajate ja õpetajate poole ettepanekuga, et need hoolitseksid selle eest, et vähemasti iga kool telliks „Noorusmaa“. Samuti ootab „Noorusmaa“ oma levitamiseks esijoones õpetajate kaasabi.

Suvikursused õpetajaile 1926 a.

I. Õpetajate edasiharimise kursused Tartu Ülikooli juures

a) alg- ja keskkoolide õpetajaile. Kava: **Eesti ajalugu ja kultuur**. Lektorid: prof. P. Põld, mag. H. Moora, mag. H. Kruus, dots. Dr. J. Manninen, mag. O. Loorits, dots. P. Treiberg ja loodevastasti ka prof. G. Suits ja J. Semper. Kursuste kestvus — umbes 2½ nädalat 9. augustist kuni 25. augustini. Samal ajal korraldatakse ka **usuõpetuskursused**. Kava: usuteaduslikud küsimused kooli seisukohast. Lektoriks on kas prof. J. Köpp või prof. Dr. H. B. Rahamägi.

b) algkoolide õpetajaile. Kava: **matemaatika ja astronoomia** (eriti mate-

maatika meetodika ja astronoomilised vaatlused omatehtud abinõudega),

c) **keskkooli õpetajaile**. Kava: **matemaatika** (matemaatika meetod), **kosmograafia** (uuemad saavutused kosmose uurimise alalt; kristalli struktuurist ja aatomi omadustest).

Lektorid: prof. G. Rägo, prof. J. Sarv, dots. Perltz, astr.-obs. Dr. E. Öpik ja eradots. J. Nuut.

Algkoolide õpetajate kursused kestavad umbes 3½ nädalat 2. aug. kuni 25. augustini, ja keskkoolide õpetajate kursused umbes 2 nädalat 9. aug. kuni 21. augustini.

d) **Ingliskeele algkooli aineõpetajate ettevalmistuskursused, III grupp**, kestvus 6 nädalat, 12. juulist kuni 21. augustini.

Kõigi tähendatud kursuste juhatajaks on Tartu Ülikooli füüsika instituudi vanem assistent h-ra Kilkson, kellelt tarbekorral võib saada lähemaid teateid kursuste asjas.

II. **Ingliskeele algkooli aineõpetajate ettevalmistuskursused Pärnus, III grupp**, kestvus 6 nädalat, 12. juulist kuni 12. augustini. Kursuste juhataja Pärnu linnakoolinõunik h-ra J. Estam. Lektor Dr. Peters.

III. **Eestikeele ja koduloo kursused** :

a) Narvas: Juhataja Narva linnakoolinõunik hra J. Karu.

b) Haapsalus: Juhataja Lääne maakonnakoolinõunik hra E. Enno.

Kursused kestavad 4 nädalat, 26. juulist kuni 21. augustini.

IV. **Saksakeele täienduskursused tegelikkudele õpetajaile**.

a) Viljandis: Juhataja Viljandi maakonnakoolinõunik hra M. Roots.

b) Paides: Juhataja Järva maakonnakoolinõunik hra M. Ülk.

Kursused kestavad 4—5 nädalat, algus 26. juulil.

V. **Laulu- ja muusikakursused algkooliõpetajaile**.

a) Tartus: Kestvus 4 nädalat, 26. juulist kuni 21. augustini. Kava: hääleseade ja laul. Klaver, harmoonium ehk orel, viiul. Algteooria, harmoonia, vormiõpetus. Koorilaulmine ja koori juhatamine. Esteetika. Muusika ajalugu. Muusika

käsvatuse ülesanded. Koolilaulu metoodika ja praktika. Kursuste juhataja määramise kohta järgneb erikorraldus.

b) Kuresaares: Juhataja prof. A. Topmann, kestus 3 nädalat, 14. juunist kuni 3. juulini. Teated kursustest osavõtmiste kohta saata Saare maakonnakoolivalitsusele.

VI. Käsitöö, õppevahendite valmistamise ja joonistamise kursused Tallinnas, juhataja Viru maakonna koolinõunik h-ra J. Karell. Kursuste kestvus 6 nädalat, 12. juulist kuni 21. augustini.

VII. Aiaasjanduse ja majapidamise kursused tegelikkudele õpetajatele Läänemaa õpetajate seminaris (Uuemõisas, Haapsalu ligidal), kestvus 4 nädalat, 15. juunist kuni 15. juulini. Kursuste organiseerija E. Õ. Liit, kursuste juhataja seminari direktor h-ra K. Lipp. Kava: Juurviljaaed, puuviljaaed. Vanade aedade parandamine ja uute asutamine. Puukool. Haigused ja vaenlased. Aia-vilja alahoid, kasutamine ja eksport. Mesindus. Loodusloo metoodika. Majapidamise osakonnas: koduruumid, toitmiseõpetus ja toitude valmistamine, kehakatted ning nende korrahoid jne.

Aia asjandusosakonnas töötatakse 8 tundi päevas, sellest 3 tundi teoreetilisi loenguid ja 5 tundi praktiliselt aias. Majapidamisosakonnas — 7 tundi, sellest 2 tundi teoreetilisi loenguid ja 5 tundi praktiliselt.

Igasse osakonda võetakse 40—50 kuulajat järjekorras: 1) asutuste poolt komandeeritud õpetajad, 2) õpetajad, kellel on maa, aga puudub ettevalmistus aiatöös, 3) kõik teised õpetajad. Majapidamise kursustest osavõtjail tuleb kaasa võtta: lihtne lühikeste varukatega töökleit, üks valge ja teine kirju tööpõll, kolmenurgeline pearätik, madalate kontsadega kingad ja 2 koetud või hegeldatud pajalappi.

Kursuste juures on internaat ja ühissöök, maks umbes 100 marka päevas (tooresainete hind).

VIII. Usuõpetuse kursused; kestvus 2 nädalat, 2. augustist kuni 14. augustini.

a) Petseris 2 gruppi. Eesti grupi lektor h-ra N. Päts ja Vene grupi lektor h-ra J. Bogojavlenski.

Kursustest osavõtmise kohta vastavad sooviavaldused saata koolivalitsustele.

IV. Majapidamiskursused Jänedal (eestkätt õpetajale) juh. pr. M. Raamot; kursuste kestus 2. kuud, algus 28. juunil. Kava: majapidamine, aiatöö, mesilaste pidamine ja kanakasvatuse. Iga kursuslase ülevalpidamine kursustel läheb maksma 2000—2500 marka kuus.

Kuna kursused kutselaadilised ja pikemaajalised, siis on soovitatav, et neist osa võtaksid need, kes sellesse alasse süveneda soovivad.

Õpetajail, kes ühest või teisest kursusest osa võtta soovivad, tuleb sellekohase sooviavaldusega kirjalikult otsekohe vastava kursuse juhataja poole pöörata hiljemalt 4 päeva enne kursuste algust, sooviavalduses enese kohta järgmist teatades: 1) ees- ja perekonnanimi ning vanadus, 2) teenistuskohat ja kutse, 3) kas vastavat ainet koolis õpetanud ja kui kaua, 4) kas vajab kursustel ühiskorterit. Laulu- ja muusika kursustele minejad teatavad peale selle veel, kas juhatab laulu või muusikakoori, missugusel mänguriistal mängib, kus on varem muusikat õppinud ja missuguseid aineid soovib kuulata.

Käsitöökursustele minna soovijail tuleb teatada, missugust pea- või kõrvalainet soovib õppida.

Kursused kui ka ühiskorter on makсутa, ülespidamine, voodipesu jne. peab kursustel aga omalt poolt olema.

Õpetajail, kes kursustel algusest lõpuni korralikult töödandud, antakse vastavad tunnistused.

Iga kursuslane on kohustatud täitma kursustel sellekohased ankeetlehed.

Uusi raamatuid.

Eesti kunsti aastaraamat 1924-25. Toimetanud M. Laarman. Eesti kultuurkapitali kujutavate kunstide sihtkapitali väljaanne 1926 a. Hind kuuldavasti 400—500 marka.

Eesti rahvatantsud. Kogunud ja kirjeldanud Anna Raudkats. Tartus, 1926 a. Hind 400 mk.

Õiendus.

A. Veiderman'i artiklis „Prantsuse kooli-oludest“, Kasvatus nr. 4, lehekülj 113, rida 16 ül. peab seisma „meil 3,5 m“, mitte aga „4,5 m“.

Toimetus.

Õpetajate karskuskasvatusliit

vajab pedagoogilise haridusega ja praktikaga

organiseerimisvõimelist

rändavat karskusõpetajat-instruktorit,

kes võiks õpetajaile karskustöö korraldamises nõu anda, koolides karskustunde korraldada ja vabatahtlikku lastekarskustööd (lootusringe) juhtida.

Sooviavaldused ühes lühikese elulookirjeldusega ja tasutingimustega saata hiljemalt 25. juuniks k. a. õpetajate karskuskasvatusliidu nimele

Tartu, Jakobi tänav nr. 8.

EESTI ÕPETAJATE ÜHISPANGA

arvete seis 30. aprillil 1926 a.

Arvete nimetused	Aprillikuu läbikäik		Saldo 1. maiks 1926 a.	
	Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit
Kassa ja jooksvad arved teistes rahaasutustes	756.500.—	691.542.—	215.522.—	—
Hoiusummad:				
Jooksva arvel	150.000.—	80.000.—	—	102.500.—
Tähtajalised	—	300.000.—	—	300.000.—
Osakapital	—	6.000.—	—	39.000.—
Ärikulud	808.—	—	6.651.—	—
Sisseastumismaksud	—	600.—	—	3.800.—
Tagasimaksetavad kulud	150.—	11.—	5.472.—	—
Laenud	185.000.—	—	225.000.—	—
Saadud % ja komisjon	—	14.505.—	—	17.545.—
Osamaksud teistes rahaasutustes	—	—	10.000.—	—
Liikuv varandus	200.—	—	200.—	—
	1.092.658.—	1.092.658.—	462.845.—	462.845.—

Pank võtab raha hoiule ja maksab $7\frac{1}{2}$ —12% aastas ja annab laenusid panga põhikirja §§ 17—25 alusel.

JUHATUS.

Eesti Õpetajate Liidu

väljaandel hakkas ilmuma 15. detsembrist 1925 aastal

noorsoo-ajakiri

NOORUSMAA

Noorusmaa pakub noorsoole valitud algupärast ja tõlke-ilukirjandust: novelle, romaane, näidendeid, luuletusi, tuues sellekaasas kirjanduslikke vaatlusi, biograafiaid, teateid, päevasündmusi jne.

Noorusmaa tutvustab noorsugu kunstilmaga, tuues kunsti-reproduksioone, joonistusi, teateid, vaatlusi ja andmeid kunstielust.

Noorusmaa toob valitud huvirikkaid illustreeritud populaar-teaduslikke kirjutusi kõigilt teadusaladelt.

Noorusmaa võtab osa ustava sõbrana noorsoo isetegevusest, enesemääramisest ja avaldusist.

Noorusmaa käsitleb kultuurilise tähtsusega päevasündmusi.

Noorusmaa pakub vaimurikast ajaviidet, mõttevahetust ja praktilisi õpetusi.

Noorusmaa on „Noorte vallaga“ avatud kõigile kasvavatele noortele.

Noorusmaale on lubanud kaastööd järgmised kirjanikud, kunstnikud, kooli- ja haridustegelased: H. Adamson, N. Andresen, J. Elango, A. Elango, A. Jürgenstein, E. Kuusik, J. Kuulberg, J. Kärner, M. Nurmik, N. Mei, M. Metsanurk, F. V. Mikkelsaar, J. Mändmets, N. Nurmisto, J. Parijõgi, E. Raadik, A. Rimmel, R. Roth, H. Roos, M. Sillaots, K. E. Sõöt, A. H. Tammsaare, P. Vallak, E. Vilde.

Toimetus: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson, R. Reiman; vastutav toimetaja E. Martinson.

Noorusmaa ilmub esialgu 1 kord kuus, iga number 32 suurt lehekülge

Tellimishind: Poolaastas 100 mrk., üksiknumber 20 mrk.

Toimetus ja talitus: Tallinna, Rataskaevu 22. Kõnetr. 14-63.

1926 a. II poolaast maksab

200 m /kaks poolaast